

STÁDIUM

Stádium Társadalmi és Kulturális Hírlap II. évf. 6. szám | 2013.

A TARTALOMBÓL

- Antall István és Bertha Zoltán Görömbei Andrásról
- Csoóri Sándor gondolatai Sütő Andrásról
- Veres Péterre emlékezünk
- Kósa Csaba regényrészlete
- Fazekas István beszélgetése Konrád György íróval, Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszterrel és ifj. Csoóri Sándor népzénnel
- Pék Eszter rajzai

„Az állam pedig legyen jóakarátú és pártatlan istáp, aki úgy ad, hogy nem látják, és úgy segít, hogy nem aláz meg és nem kényszerít szolgálásra senkit. A politika nem uralkodhat az irodalmon, mert a kormányok mulandók, de a szellem örök.”

(Részlet Veres Péter Magyar megmaradás című művéből.)

Ára: 300 Ft

FÖLDKÉRDÉS ÉS VÁLASZOK

Bognár Nándor

Ha valamilyen fontos, megbeszélendő, netán rendbe hozandó dolog nálunk szóba kerül, akkor az valamiért általában nem ügy, nem témakör, hanem kérdés. Feltehetően azért, hogy mielőbb jó válaszok szülessenek, persze azt egyáltalán nem biztos, hogy éppen az elnevezés fogja elősegíteni. Volt például cigánykérdés, aztán bejelentették, hogy sikerült megoldani, nem kell vele tovább foglalkozni. Nincs, és kész – akkoriban ez így ment. Hofi Géza, a kor népszerű, és a hatalom által is kedvelt parodista-humoristája – ma úgy mondanánk: sztendapos – kapta a feladatot, hogy bejelentsen: Nincs cigánykérdés! Nem hallottátok? Arrivederci roma!

Volt nőkérdés is. Megoldásaként lehetett a nő esztergályos, bányász, traktoros, mozdonyvezető – minden, ami addig csak a férfiak múlt rendszerből származó kiváltsága volt. Hogy ennek menyire örültek, azt el lehet képzelni. A kifejezésbeli találmányosság itt is talajra talált: egyik vezető politikusunk például jelentős derűtséget keltett, amikor egy országos rendezvény szónoki pulpitusáról közölte: Elvtársak, sokkal nagyobb súlyt kell fektetni a nőkérdésre... Azóta már ez sem kérdés.

A föld az más. Érezte ezt a hatalom is. Jelszavakban itt sem volt hiány, legnépszerűbb talán a *föld azé, aki megműveli* szövegű lett, de hát tudjuk, nem az övé lett, elvették tőle és oda kellett adni még a maradék parcelláskán létrejött termést is, szigorú elszámolás mellett. Érdekes módon a földet hangsúlyozta a kor egyik sokat népszerűsített szovjet filmslágere is. Igen, volt ilyen is: szovjet filmsláger. Nem volt olyan iskolai vagy üzemi ének, amelyik ne tűzte volna műsorára Dunajevszkij remekművét, Raics István értő magyar szövegével: *Drága föld, szülőházamnak földje, / Drágakőnél drágább kincsét ad. Igaz, a folytatás már mentehetetlenül átcúszott a politikai agitációba: Nincs a földön gazdagabb, szebb ország, / Minden ember érzi, hogy szabad.* Nyilvánvalóan azért volt szükség más földek megszerzésére, hogy az ott élő emberek is érezzék a szabadságot... Mindenesetre az induló karrierje olyan magasra szárnyalt, hogy végül ez a dallam lett a moszkvai rádió szignálja.

De térjünk vissza a magyar föld népéhez, amelyet az erőszakos térszerzés mellett a diktatúra más csapásokkal is sújtott. Jöttek az ideerőszakolt, Kárpát-medencétől idegen termények, a gyapot, meg a gumipitypang, amely utóbbi a tőkés import cukornádát lett volna hivatott helyettesíteni, sőt, túlszárnyalni. Az igazi azonban az ágas búza volt, amelyet az általános iskolákban is tanítani kellett, hogy lássák, a szovjet emberek, íme, erre is képesek: kikísérletezték, hogy egyetlen búzaszálon akár három kalász is fejlődhessen!

Ha napjainkat nem is színesítik már ilyenfajta elképesztő tudományos eredmények, félreértésekből – vagy éppen félremagyarázásokból – ma sincs hiány. Egyik ilyen például az a gyakori kijelentés, mely szerint a termőföld ügye kizárólag a falvakban élőkre tartozik. Városiakok ne is törődjenek

vele, majd a parasztok megoldják. (Itt egy pillanatra érdemes megállni, ugyanis nincs még egy nyelv, amelyen a földeken dolgozó, terményeket előállító ember elnevezése szinte mindig lebecsülő hangsúlyt kap, csak a magyar. Ezen is érdemes elgondolkozni, de most nem erről van szó.)

Visszatérve a „kire tartozik?” kérdésre: senkit nem lephet meg a megállapítás, miszerint a városiakok is esznek. Ha pedig ez így van, akkor észlelhetik, hogy meglehetősen sok külföldről behozott enivaló kerül az asztalukra. Ez nemcsak azért baj, mert visszazorul a hazai előállítású termékek mennyisége, hanem azért is, mert így a külföldi élelmiszerek ára, piaci erejüknel fogva könnyen magasra emelkedhet. Ha még emellett a termőföld, vagy annak jelentős része is külföldi kézbe kerülhet, akkor végképp nem mi dönthetjük el, hogy mennyiért is eszünk. Azaz: ha kiadjuk a kezünkől az élelmiszer előállítását, meg a földet is, szabadon szökkenhetnek magasba az árak. Ráadásul ennek a folyamatnak szomorú kísérőjelensége, hogy csökkenhet a falvak lakóinak jövedelme, emiatt bemenekülhetnek a városokba, öregítve és csökkentve a kistéleplések népességét. Már most vannak falvak, ahol több az idegen szó, mint a magyar, mivel az elhagyott házakat szívesen veszik meg külföldiek, bagóért.

Az ipari üzemek, a termelő vállalatok, szolgáltatások rendszerváltozást követő privatizációjáról, a gyakori rendezetlenségekről gyakran esik szó – ritkábban beszélünk a földek magánosításáról, pedig az sem minősíthető egyértelműen sikertörténetnek. Például itt is vándoroltak és kötöttek ki spekulánsoknál – minimális összegekért – a kárpótlási jegyek. Így aztán végeredményben a területek zömét nem a korábbi rendszer károsultjai kapták meg, hanem a korábbi agrárelit tagjai, mivel velük szemben természetesen nem számíthatott sikerre a paraszt-polgári réteg a földtulajdonért folytatott versenyben. Ennek a fals privatizációnak a következménye az is, hogy a rendszerváltozást követően csaknem hétszáz ezer munkavállaló hagyta el a mezőgazdaságot.

Ez a néhány példa talán elég is a korábbi helyzet jellemzéséhez – a mostani helyzet leírásához pedig alapvető a tény közlése: a magyar országgyűlés 2013. június 21-én 253 igen és 17 nem szavazattal, tartózkodás nélkül elfogadta az új földtörvényt. A rend kedvéért fontos ehhez a tényhez hozzáfűzni, hogy a törvény még éppen időben, szinte az utolsó előtti pillanatban született meg, azzal a céllal, hogy megvédje a magyar földet, a magyar embereket attól a kiszolgáltatottságtól, amely a külföldiek földvásárlási moratóriumának elmúltával 2014 májusában bekövetkezik. Előírásaival egyidejűleg felel meg az uniós várakozásoknak, és nehezíti meg, hogy a magyar föld külföldiek, illetve spekulánsok tulajdonába kerüljön. A földtörvény lényege röviden így fogalmazható meg: garantálja, hogy a magyar termőföldet magyar gazdák műveljék meg. Ez úgy érhető el, hogy a fő kedvezményezettek a helyben lakó, földműveléssel élethivatászerűen foglalkozó ma-

gyar gazdák és családi gazdaságok legyenek. A cél tehát a családi gazdaságok számának növelése és a nagybirtokok visszaszorítása. Ugyanez a számok nyelvén: a mostani 50–50 százalékos arányt a törvény 80–20 százalékosra akarja változtatni, azaz el kívánja érni, hogy a magyar földeknek legalább a 80 százaléka végre a kis családi gazdaságokhoz kerüljön és a nagybirtok legfeljebb 20 százalékot tegyen ki.

Hogyan lehet ezt elérni? Nos, a lehető legmegfelelőbb módszer kidolgozása érdekében a törvényalkotók több mint egy éven keresztül folytattak széleskörű társadalmi és szakmai egyeztetést. Ennek eredményeként nem túlzás azt állítani, hogy a magyar gazdaságszolgálat nyugodtan, meglepéssel fogadta a földtörvényt. Tisztában van annak hatásaival, és azzal is, hogy a földpiac főszereplője a jövőben a földműves lesz. A végrehajtásról pedig még annyit érdemes tudni, hogy ez a törvény több lépésben lép életbe: egy része december 15-én, a többi rendelkezés pedig január elsején, március elsején és május elsején.

A törvény részletes ismertetésére itt aligha érdemes kitérni, néhány aggodalmat tükröző kérdésre azonban érdemes választ keresni. Mint már fentebb említettük: jövő év május elsejével véglegesen lejár a külföldiek – EU által előírt – földvásárlási moratórium. Ez nem mást jelent, mint hogy a tehetősebb külföldiek – tegyük hozzá: az uniós állampolgárok között nem kevés ilyen akad – számára lehetővé válik, hogy szabadon vásároljanak magyar földet. Elvileg tehát csak a pénzen múlik, hogy valaki magyar földtulajdonos legyen. Bárki lehet – tehetné most fel a kérdést valaki – akkor is, ha spekulációs célból, vagy hobbiként vesz földet? A megfelelő válasz körülhatárolásához az előző mondatban írt *elvileg* szóra szeretném felhívni a figyelmet.

Kezdve az elején: a törvény szerint földet magyar és uniós állampolgárok vásárolhatnak – egy hektárnál többet azonban csak földművesek. Külföldi is lehet, de csak akkor, ha valóban földműveléssel foglalkozik, ha letelepedik Magyarországon, ha megvan a szükséges végzettsége, és ha megkapja a helyi földbizottság beleegyezését. Például: *Franz Schmidt*, vagy *Josef Schneider* 2014 után is gond nélkül vehet földet Ceglédbercelen – de csak akkor, ha valóban földműves, letelepszik az Alföldön, ráadásul meggyőzi a helyi gazdákat arról, hogy jó szomszéd lesz. Persze a birtokmaximum előírásai rá is vonatkoznak.

Eddig (spekulatív módon) bárki vehetett földet spekulációs céllal is – ezután azonban csak életvitelszerűen mezőgazdaságból élő földművesek vásárolhatnak. Az eddigi rendszer hívei erre természetesen fölhorokanászterű kérdésekkel reagálnak: hogy képzelik ezt a törvényalkotók? Ezzel nemcsak a külföldiek, hanem a magyar állampolgárok többsége számára is megnehezül a tulajdonszerzés! Ki akarják emelni a földet az üzlet világából? A válasz egyszerű: igen. És ez a kiemelés ma Magyarországon elsőrendű agrárgazdasági érdek.

Szokolay Zoltán Síró rigó

*Tizenbat voltam, nem tizenhét,
készítettem a kerti szentélyt,
belemámorult, aki kint járt,
írtam a versek labirintját,*

*küszöbbe ojtott nyírfágak
várták a sátáni patákat,
rozsmaring füstölt és boróka,
borzadva gondoltam a csókra,*

*a réműlettől félig holtan
varázsigeim elmormoltam,
walpurgis-éj, e szűz erkölcsrel
egyszer a médiát is töltsd fel,*

*április 30, jaj, csütörtök,
a versgyalázó óskanördög
poklától elhatárolódva,
rozsmaring füstöljön s boróka.*

*S az ég ormán, ahol a hold ég,
örködték hű poétaportré,
ódon könyvekből kimetszettek
ritmust kopogtak, rímet szedtek,*

*odahagyták a vásott bárdok
Farkasrétet s a Házsongárdot,
s az égre kelt poétalelkek
csak énekelték, énekelték,*

*úgy indultak a pincesorra,
feltámadván pár icce borra,
s egy régi költő asztrálisté
főszerkesztőket kasztrált este,*

*mutassa meg, kié a pálya,
a hosszú rímek éjszakája,
az ének absztrahálni nógat,
óvjuk az aranymalinkákat;*

*... de jött a hajnal, kék derengés,
képernyőn forgó, vérespengés
posztmodern bulvármédiátum,
így telt be rajtunk minden fátum,*

*lettünk akárki kapcarongya,
dögkútba küldve vagy toronyba,
s a költészetünk: integráltan
síró rigó egy macskaszájban.*

„ÁLLÍTSD AZ ORRODAT ÉSZAK IRÁNYÁBA!”

CSOÓRI SÁNDOR GONDOLATAI SÜTŐ ANDRÁSRÓL

BETEKINTÉS EGY ÍRÓBARÁTSÁG SZÜLETÉSÉBE

Csoóri Anna

Ezt az interjút nagyapámmal, Csoóri Sándorral, 2006 őszén készítettem, Ürömön. Hogyan találhat egymásra két hasonló indíttatású író, s hogyan fonhatja össze sorsukat a barátság? Leginkább ezek a kérdések foglalkoztattak, amikor – nem sokkal Sütő András halála után – nagyapámat megszólítottam.

Mikor talákoztál először Sütő Andrással?

Már 1954-ben megismertem őt, amikor először jártam Erdélyben. Egy íróküldöttség tagjaként mentem Romániába. Ez azért volt érdekes, mert '47 óta nem volt a román és a magyar írószövetség között semmilyen kapcsolat. A párizsi békeszerződés után nagyon rossz helyzet alakult ki a két ország között, hiszen Romániának ítélték Észak-Erdélyt. 1920-ban volt a trianoni békeszerződés, amelyben Magyarországról leszállították Erdélyt. 1940-ben úgy döntöttek, hogy helyrehozhatnak valamit a trianoni döntésből, és a felét visszaadták Magyarországnak – a németek és az olaszok nyomására. 1940-ben Dél-Erdély a románoknál maradt. Az erdélyieknek ez óriási örömet okozott, ám óriási szomorúságot is. Sütő András ezt a képtelenséget gyerekkorában úgy élte meg, hogy van északi alma és déli alma.

E történelmi veszedelmek után, 1954-ben volt az első alkalom, hogy a két ország írószövetsége kapcsolatba lépjen egymással. Tagja voltam ennek az első íróküldöttségnek a tagja. Két idősebb íróval utaztam: Bölöni Györggyel, Ady barátjával (és kritikásával) és Móricz Virággal, Móricz Zsigmond lányával. Olyan nagy volt a fogadtatásunk, hogy levittek minket Mamaiába, a tengerpartra, a királyi üdülőbe. Meglepő volt ez, mert a királyi üdülőbe csak „válogatott embereket” fogadtak be. Nagyon jól éreztük magunkat egy héttig, de egy hét után Bölöni György megunt a sok ceremóniát, a vendéglátást, és azzal állt elő, hogy ő Erdélyben született, és szeretne elmenni Szilágysomlyóra. Móricz Virág nyomban lelkesedett ezért az ötletért, mert 12 évvel előtte az édesapja is bejárta Erdélyt, sokat is mesélt róla. Emellett az apja írt is egy nagy, háromkötetes regényt Erdélyről. Móricz Virág is szerette volna ezt az utat bejárni. Mikor Bölöni megkérdezte a vendéglátóktól, hogyan lehetne átjutni Erdélybe, olyan izgalom támadt, mintha háborús helyzet alakult volna ki. Természetesen nem akartak átengedni minket. Végül Gróza Péter, az állam elnöke, aki kitűnően beszélt magyarul – mert iskoláit Budapesten végezte –, megengedte, hogy a háromtagú küldöttséggel átmenjünk.

Erdélyen belül hova utazhattatok?

Sok városban voltunk. Először Marosvásárhelyen, Nagyszebenben, Kolozsváron, Szilágysomlyón, Érmindszenten és Kalotaszeg több településén. Kolozsváron ismertem meg Sütő Andrást. Ekkor még 80 magyar és 12 román író élt ott. Mostanra teljesen megváltozott a helyzet, hiszen csak 12-13 magyar él és 80 román. Ott fogadtak minket a magyar írók Kolozsváron. A két híres embert, Bölöni Györgyöt és Móricz Virágot nagy meghatódással fogadták, hiszen a XX. század két nagy írójának barátai, rokonai voltak. Ezen a találkón ismertem meg Andrást. Ő akkor 27

éves volt, én 24. Nem ismertük egymás írásait, olyan fiatalok voltunk, de megjegyeztük magunkat egymásnak.

Az ismerkedés után mindketten figyeltük, hogy mit csinál a másik. Ám többnyire csak szóbeli hírek érkeztek Magyarországra. Két év múlva kitért a forradalom és ez igazán megnehezítette a két ország közötti kapcsolatot. Az 1960-as évek végén Kósa Ferencsel és Sára Sándorral készítettünk egy filmet Dózsa Györgyről. Dózsa Erdélyben született. Kiharcoltuk azt, hogy a filmet ott forgathassuk. Forgatás közben bejártuk egész Erdélyt, hogy alkalmas helyszínt találjunk. Ekkortól kezdve nagyon sokat találkoztam Sütő Andrással. Akkor már ő volt az egyik leghíresebb fiatal író Erdélyben. Igazi barátságot kötöttünk, mert mind a ketten faluról indultunk el, a paraszti világból, amely külsőségében nagyon hasonlított egymásra, de a fájdalmas különbség az volt, hogy Sütő Andrásék Erdélyben a románok elnyomása alatt éltek kisebbségként. Ez még azokból a történetekből is kiderült, amelyeket egymásnak beszéltünk el a szüleinkről és rokonainkról. Még arra is fény derült, hogy András édesapjának ugyanaz volt az éneke, mint az én apámnak: „Ha kimegyek a doberdói harcterre...” Ők szegények voltak és nem szabadok, mi szegények és szabadok. Jóleső érzés volt, hogy mennyi mindenben hasonlítottunk egymásra.

Szólj még ezekről a hasonlóságokról, légy szíves.

Hasonló módon történt meg velünk az is, ahogyan gimnáziumba kerültünk. Őt a református pap szemelte ki, Kemény János bárónak egyik rokona, hogy tanuljon tovább. Ugyanis az édesanyja Kemény báróéknál volt szolgálóleány. Elterjedt róla, hogy nagyon tehetséges fiú. Az édesanyja mesélte, hogy milyen gyermek is volt a fia. Azt mondta, olyan is előfordult, hogy mikor arra kérte, hozzon a kútról vizet, ő dühében elhajította a vödörrel, és azt kiáltotta: „Még olvasni sem hagyják az embert!” Persze, meghozta a vizet, és gyorsan visszatért olvasni. Azt pedig, hogy mi érdekelte őt legjobban fiatal korában, már nekem beszélte el. A történetek érdekelték, a legendák és a szavak. Minden új szót úgy raktározott el az emlékezetébe, mint aki kincseket gyűjtöget egy ládába. Amikor a lovak szórét megtanulta megkülönböztetni egymástól, azt érezte, gyémántra lelt. Ma már többnyire csak annyit mondanak a lóra, hogy „ló”. Ő pedig egyre-másra tanulta meg a színüket. Pej, szürke, fekete, kesely, almás, babos, szeplős, rézderes, vasderes, sárga, fakó. Ezekről az elnevezésekről a gépkorszak gyermekei semmit sem tudnak. Nemcsak az efféle szavakat tanulta meg, hanem a kifejezéseket is. Nem azt mondta a barátjának: fordulj jobb felé, hanem azt: állítsd az orrodát észak irányába! A szavakban megtalálta a játékot, ez jellemezte őt idősebb korában is. Kivételes képességeinek köszönhetően tanulha-

tott tehát tovább a nagyenyedi kollégiumban. Három évvel később én hasonló körülmények között kerültem Pápára.

Kik voltak azok a személyek, akikre akkor felnéztek?

Nagyenyeden Bethlen Gábor fejedelmet tartotta példaképének. Ő volt az a mitológus személy, akire felfigyelt, hiszen a gimnázium falán ott volt a domborműve. Igazán azért kedvelte a fejedelmet, mert megtudta róla, hogy rendeletet adott ki arról: a szegény, de tehetséges gyermekeket nem szabad eltüntetni a tanulástól. Így végezték el iskoláikat Apáczai Csere János, Kőrösi Csoma Sándor és még sokan mások, akik az irodalom legkiemelkedőbb személyei közé tartoztak. Tehát egy rendkívüli fejedelmi személyiség lett a példaképe, akinek a szelleme teljesen rabul ejtette.

Engem pedig egy különös mondat kísért el egészen öregkoromig. Hogy meg lehessen érteni, rövidke történetet mondok el! A pápai református kollégiumot papírforma szerint 1531-ben alapították – valójában két évvel később, mint ahogy Luther Márton a wittenbergi vár falára 95 tételét kiszögezte. Az ország egyik legjelentősebb gimnáziumává vált a pápai protestáns gimnázium, de a Rákóczi-szabadságharc leverése után a Habsburg-házat pártoló katolikus főurak 1735-ben száműzték a kollégiumot egy faluba, Adásztevelre. Ott egy parasztházban rendezkedett be a gimnázium. Sokszor előfordult, hogy az órákat nem bent, hanem egy nagy eperfa alatt tartották az udvaron. Sok tanár és diák hagyta el az iskolát, de följegyeztek egy érdekes történetet. Az egyik tanító a falat a hallgató diákoknak azt mondta: „Jegyezzétek meg, amit most mondom! Amíg lesz egy tanár és egy diák, addig a pápai református kollégium élni fog!” Ennek a tanárnak igaza lett, mert 1952-

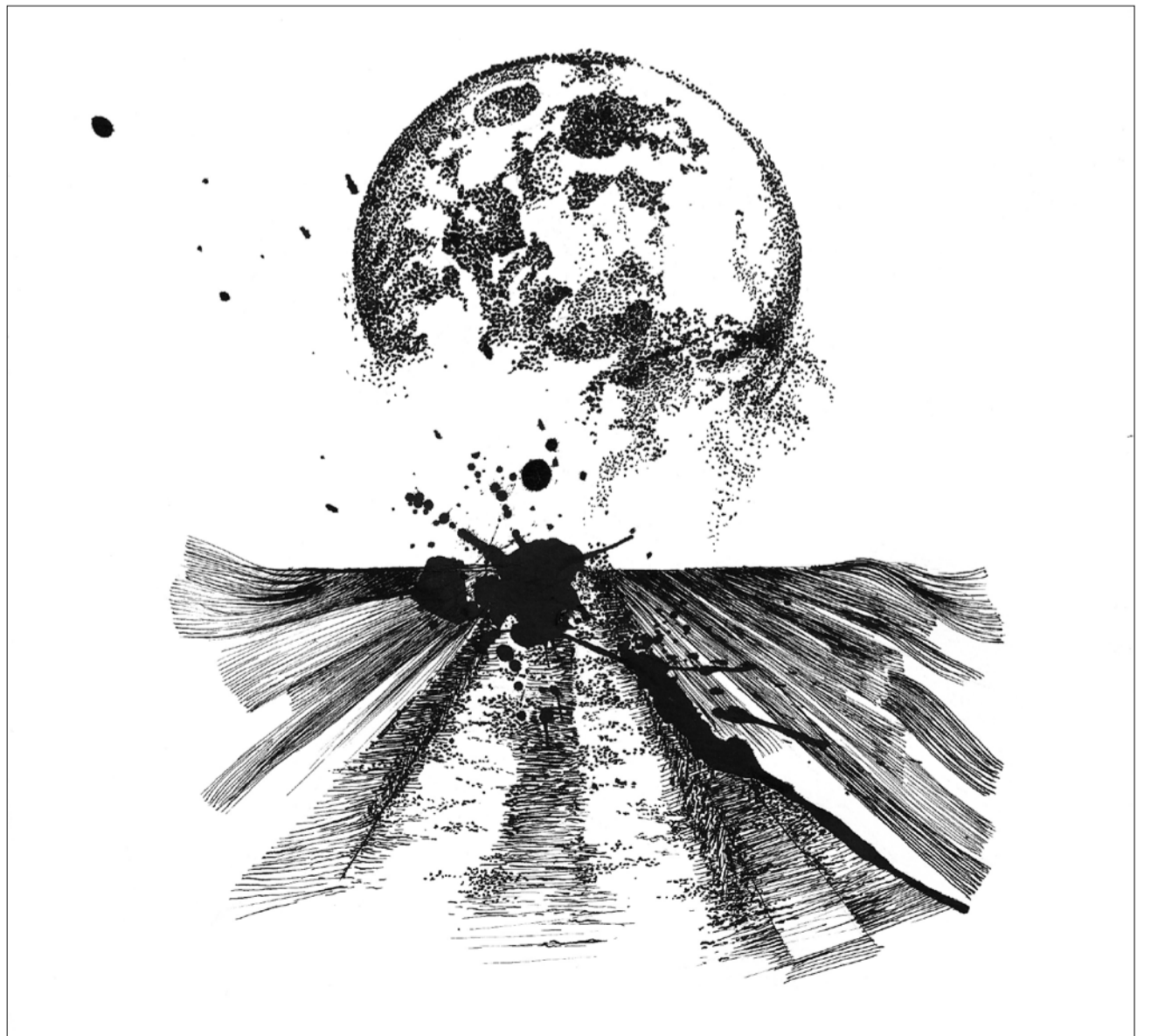
ben államosították a gimnáziumot, de az 1990-es években újra megnyílt. Ezek az élmények még inkább összeköttek minket, Sütő Andrást és engem.

A '70-es években meg szinte párhuzamosan alakult az életünk. Neki Erdélyben kellett vállalnia az akkori író nehéz helyzetét, nekem és barátaimnak pedig itt, Magyarországon. Mind a két országban diktatúrák alakultak ki, és egyedül csak az írók mertek szembeszegülni nyíltan, a politikai hatalommal, vagy olyan jelképes mondatokkal, amelyeket az olvasók tökéletesen megértettek.

Sütő András először novellákat, elbeszéléseket, meséket, újságcikkeket írt. Csak később kezdett bele kitűnő tanulmányainak és megrendítő drámáinak írásába. Érdekes: mesét elsősorban azért írt, mert egy olyan országban, ahol elhallgatják az igazságot, a mesében nem lehet. Ott mindig az igaz győz. Ez volt az egyik ok, a másik az anyanyelv. Tamási Áron mellett Sütő Andrásnak volt olyan gazdag írói nyelvezete, amely a legnagyobb írók közé emelte őt.

Bátai Tibor Platón a madárdalról

Mindenkor tartózkodtam a hallatlan szavaktól. Miért akarna túlozni, aki a legnagyobbat érinti meg mégly köznapi dologról beszélve is? Nem a szó, a logosz-e, amitől érthető lesz az érthetetlen, és az értelmetlen értelmet nyer? Csak az van, ami kimondható. Jól figyeld meg, miként ölt alakot az alakatlan! Elég megnevezned az érzékekkel fogható egyedít, hogy megszólíthasd az ideáját is. Metafizika a madárdalban — 2 in 1, csupán idézd fel, amiről kezdettől tudtál. A professzor alig tévedett azzal a varázsnótessel: a szöveget el lehet tüntetni, de a viaszon ott az összes jel. Kérdés persze, ki hagyott rajta elsőként nyomot. Kész szerencse, hogy Carl éppen erre házalt kollektív tudattalanról szóló tézisével. Azért én mégis maradnék a viasz-táblánál, az eszményeknél, meg ennél a kapualjnál. Itt valahogy sokkal könnyebben élő tudom hívni őket.

VERES PÉTER BIBLIÁJA

Az író kálvinizmusa

Ötvös László

„Ide kell hoznunk a nagyvilágot, ide kell hoznunk mindent, ami szép, ami jó, ami nemes, és amit érdemes.”

(Veres Péter)

Az író Bibliájáról akkor szerettem tudomást, amikor a Balmazújvárosi Írói Emlékházat meglátogattam. A leánya vezetett végig a szobákon. Amikor az Olvasónapló 1962-es kötetét megláttam, megjegyeztem, hogy ezt a kötetet nagyon fontosnak tartom. – Miért? – kérdezte a vendéglátóm. – Ebben a kötetben írt Veres Péter a Bibliáról, válaszoltam! Ekkor tudtam meg, hogy a református neveltetésű, szülőfaluja lelkipásztoraival személyes kapcsolatban lévő író a publikálásainak kezdetétől rendszeresen tanulmányozta a Bibliát, és sok gondolatát – széljegyzetként – beírta a Bibliájába. Ez a Biblia – amint leánya elmondta – a budapesti otthonban van. Később meglátogattam Nádudvari Nagy János író, aki többször járt Veres Péternél fővárosi otthonában, ahol volt a kezében e nevezetes Biblia. Elmondta, hogy az ő Bibliája is ugyanaz a kiadás, mint Veres Péteré. Ennek a leírása a következő: SZENT BIBLIA: fordította: Károli Gáspár; Az eredeti szövegnek egybe vetett és átdolgozott kiadás. Budapest – Brit és Külföldi Bibliatársulat kiadása. 1939.

Veres Péter irodalmi emlékházban van az a két további Biblia, amelyeknek a bejegyzése a következő: „Légy hív mindhalálig és neked adom az életnek koronáját.” Bp. 1944. XII. 27. Szeretettel hittestvéreinknek, Veres Péter úrnak a Bp.-i Vilma körüli református egyháztól.” (Teljes Biblia, Bp. 1943); ill. „Veres Péter irónak tisztelettel és szeretettel, Mosonmagyaróvár, 1965. VI. 25. Csizmadia Károly, helybeli ref. lelkipásztor” (Teljes Biblia, Bp. 1959).

Veres Péter tanúja, szemléltője volt a pengő bevezetése utáni átmeneti föllendülésnek, amikor a Semsey grófi család eladta a törekvő parasztnak a Hortobágytaláros vizes, rossz pusztáit: Daraksát, Kisszeget, Lászlóházát, Bakácsot. Ám alig múlt el két-három év, a gabona árának esése, az általános gazdasági pangás és az esőtlen időjárás koldusbotra juttatta a földvásárlókat. Látója volt az író a tragédiának, hiszen egyik jó barátjánál, a huszonnégy holdon gazdálkodó Molnár Ferencnél aratott néhány évig. Ide, a Molnár-tanyára jártak messi vidékekről a bankerhek miatt kínló forradalmi hangulatú gazdák. Jöttek Veres Péterhez és az olvasó, az átlagnál műveltebb Molnár Ferenchez tanácsot kérni. „A világban végbemenő dolgokról beszélt ezeknek a látogatóknak apám – írja Nadas Péter író. – És kérvényeket írt, eligazítást adott, hogyan lehet halasztást kérni, hiszen sokféle volt a fizetnivaló” (1972).

Negyvenhét évet élt Veres Péter szülőfalujában, és regényeinek egész sorában boncolta a népi élet kérdéseit. Megoldásokat ajánlott a magyar parasztság számára, közben a magyar protestantizmus múltbeli és korabeli – kérdéseivel is foglalkozott, s több református lelkipásztoral, egyházi vezetővel került kapcsolatba. A továbbiakban három – Bogdán János (1896–1970) újléai, Jakucs Sándor (1888–1968) balmazújvárosi és Ördögh Lajos (1889–1949) biharnagybajomi – kálvinista lelkészrel való kapcsolatára is rámutatunk. Velük bensőséges kapcsolatba került az író, hiszen Veres Péter író kálvinizmusa ezekben a kapcsolatokban szemléltető.

Mindenekelőtt lássuk, hogy gondolkozott Veres Péter, az író a Bibliáról!

Veres Péter 1962-ben Olvasónapló címmel jelentetett meg kötetet. Majd halála után (1970) hasonló címmel jelent meg egy kötet, amibe az 1949 és 1953 közötti naplói kerültek. Hét év múlva az 1953 és 1956 között született följegyzéseit adták ki.

Ezek a följegyzések gyakran foglalkoznak a keresztyén egyházakkal, személyiségekkel és tanításaiikkal, tévedéseikkel és szokásaikkal.

Az 1962-ben kiadott Olvasónaplóban külön fejezetben – mely szinte tanulmányok tekinthető, a maga sajátos stílusában – foglalkozik a Bibliával (197–199. o.). Önkritikával kezdi a szerző: „Régebben azt tartottam, mondtam és írtam, hogy a Biblia ótestamentumi része az érdekesebb, értékesebb, mert eléggé hiteles történelem, egy nemzet, a zsidóság életéről.

Most már belátom, hogy az Újtestamentum is történetírás, és mint ilyen, sokkal megbízhatóbb rajza a korabeli – főleg kisázsiai és palesztinai – életnek, mint akár a legjobb és legnagyobb római írók művei. Még Tacitus is inkább csak történelem – annak persze nagyon jó, mert hitelesnek érződő és magas ítéletű –, a Biblia, illetve az Újtestamentum azonban: élet. Élet és költészet. Híjjával van ugyan a »művi« tökéletességnek, rengeteg benne az ismétlés is; az egészben ott van az összehordottság íze is, és mégis ez a valódi irodalom, élet és költészet.”

A csodákkal kapcsolatosan megállapítja, hogy azok nem zavarják úgy, mint régebben. A csoda létezését elismeri, de a Szentírás varázsa nem abban van. A „varázs” a bibliai történetben, irodalomban, az eszmei és erkölcsi igazságokban van. Bár azok „szétágazóak és zavarosak” – írja (198. o.), mégis képes az emberek millióit és százmillióit meghódítani és a maga hatása alatt tartani. Azért van ez így – fejtegeti az író –, mert az ember – a gólyákhoz, fecskékhez és vadludakhoz hasonlóan – az életreflexek, szokások, beidegződések uralma alatt áll, és bár a célra törő értelmes ember küzd a reflexszerű életjelenségek ellen, mégis jótékonyan hat rá a bibliai elbeszélés. Annál is inkább így van ez, mert a szépre, a jóra és az igazságra vágyakozó emberhez a hit-igazságok, példázatok, okos történetek által szól Isten, aki még a csodák elbeszélését is „normális emberi logika szerint” közli. Az ApCsel 9. fejezetében azt olvassuk, hogy Saulusnak megjelenik a damaszkuszi úton Jézus. Veres Péter ezzel kapcsolatban ezt írja: „Azt mondja az Úr a damaszkuszi Anániásnak:

Kelj föl, és menj el az úgynevezett Egyenes utcába, és keress föl a Júdás házában egy Saulus nevű társusi embert, mert íme, imádkozik. Mi ebben a rendkívüli? Az, hogy nincs benne semmi rendkívüli. Menj el az Egyenes utcába – ennek valóságos, élethitele és logikája van. Még az Isten is normális emberi logika szerint beszél, de így lehetne az egész Bibliát – már a tartalom legjavát – irodalmilag elemezni és értelmezni.”

A Biblia élet és költészet, varázsos elbeszélés, amelyet gyözelmes realizmusnak mond az író. Milyen közel jár az igazsághoz a nagy gondolkodó, hiszen a gólyák és fecskék a Teremtőjüknek engednek, az emberi lélek pedig úgy van megformálva, hogy addig nem tud megnyugodni, míg

meg nem találja Istent. Elgondolkozott az író tanácsa, hogy a Bibliát lehet irodalmilag magyarázni, hogy annak a táplálkozásra, egészségre, gazdaságra és erkölcsi életre vonatkozó tanításai hasznosak. Igen – tehetjük hozzá –, ezért szerette Veres Péterhez hasonlóan a Bibliát Bethlen Gábor és Rákóczi György. Balassi Bálint és Arany János, Ady Endre és Németh László, Szabó Pál és Sinka István, Kiss Tamás, Csanádi Imre, Mórícz Zsigmond és a többiek, mert Isten üzenetét értették meg belőle. Nem csak gyönyörködteti az embert, de hitre segítheti – szülheti – az embert. Ezt értette és érezte meg belőle Veres Péter.

Bogdán János újléai (1912-től) lelkipásztor nagy események között szolgált hűséggel: a forradalmak és az azt megelőző háborús, valamint az azt követő terror idején. A Tanácsköztársaság leverése utáni eseményekről, Veres Péter irónak az ottani bujdosásáról tudott a lelkipásztor, hiszen Veres Bálint gondnok szülei – az író rokonai – néhány házzal odébb laktak; szemben a lelkészlakkal. A Veres család is, mint gyülekezetét és népét szerető emberre emlékezett Bogdán János lelkészre – halála után évtizedekkel is.

Jakucs Sándor balmazújvárosi (1920-tól) lelkipásztor a két világháború közötti időben barátként segítette az író kibontakozását. Ő kezdeményezte és ő volt a házigazdája azoknak a baráti összejöveteleknek, amiket az iskolai évről-évről rendeztek. Az volt a rendje ezeknek a találkozónak, hogy a házigazda főzte bográcsban a slambucot, s körbeülve a meghívott vendégek elfogyasztották azt, utána poharazgatás és beszélgetés következett. Részt vettek ezen az értelmiségiek, Jakucs Sándor lelkipásztor meghívta e találkozókra Veres Pétert, aki szívesen részt vett ezeken az alkalmakon. Az író hálás volt ezekért a meghívásokért, ennek bizonyosságául az újonnan megjelent könyveit vitte a lelkipásztornak. A dedikációk is tanúsítják ezt:

Az Alföld parasztsága. Magyar Élet kiadása. 1939.: „*Jakucs Sándornak. Veres Péter, 1942. március 20.*”; Számadás. Révai kiadása, 1937.: „*Jakucs Sándornak. Veres Péter, 1942. március 20.*”; Szocializmus, nacionalizmus, Mefosz Könyvkiadó, Bp. 1939.: „*Jakucs Sándornak. Veres Péter, 1943. április 4.*”; Mit ér az ember, ha magyar? Levelek egy parasztfühoz. Bp. 1941.: „*Jakucs Sándornak. Veres Péter, Balmazújváros, 1942. március 20.*”; Ember és írás. Bolyai Akadémia, 1941.: „*Jakucs Sándornak Veres Péter. Balmazújváros, 1942. március 21.*”; Paraszt sors, magyar sors. Magyar Élet Kiadás: „*Jakucs Sándor nagytiszteletű úrnak Veres Péter. Balmazújváros, 1942. március 20.*”; Népiség és szocializmus. Magyar Élet Kiadás: „*Jakucs Sándornak. Veres Péter, Balmazújváros, 1942. március 21.*”

Veres Péter és Jakucs Sándor baráti kapcsolatára utalnak ezek a bejegyzések. Ördögh Lajos biharnagybajomi lelkipásztor (1937-től) neves igehirdető és egyházépítő – pártpolitikában nem vett részt. Csikesz Sándor és Erdős Károly többször megfordult nála. Veres Péter többször meglátogatta a lelkészt, és népünk dolgairol sokat beszélgettek. Az író a háború után előadás megtartására is meghívta a gyülekezetbe, csak a sok elfoglaltsága miatt nem tudta teljesíteni az író ígéretét. Újabb meghívásra a lelkész 1949-ben bekövetkezett halála miatt nem kerülhetett sor.

Veres Péter országjárásai során még több lelkészrel is kapcsolatba került, halála után közülük többen is megemlékeztek az íróról. E megemlékezések közül idézzünk föl néhányat: Gilicze László szentesi lelkipásztor mondta el, amikor visszaemlékezett az 1940-es évek SDG budapesti szerdai összejöveteleikre. Rendszeresen meghívták a népi írókat az alkalmakra, akik különböző kérdésekről tartottak előadásokat, amelyeket megbeszélés követett. Egy ilyen összejövetelen Veres Péter egyik előadása után, amikor

feszültség támadt az ifjak és az előadó között azon: Az Ige, vagy a politika az elsődleges? Az ifjak az Ige mellett hadakoztak, és ezt Veres Péternek is megmondták. Ő kedvesen azt felelte nekik: ti megtagadhattok minket, de én soha nem tagadlak meg titeket.

Gonda Béla Veres Péter (1897–1970) című írásában a következőket olvassuk: „Ami a hűséget és a bölcsességet övezte benne, mint egyénben, az kapcsolta hozzánk is, magyar reformátusokhoz: a szeretet” (Reformátusok Lapja, 1970. 18. sz.).

Sipos Károly Apróságok Veres Péterről című visszaemlékezésében leírja, hogy Veres Péter Nagyrábén is megfordult 1947-ben. Találkozót kért a lelkészről, ahol azt a tanácsot adta neki, hogy küldjön kérvényt a templom javítási költsége érdekében. A cikk írója elküldte a kérelmet, és tízezer forintot kaptak, így Fekete Lajos és fia – Papp Gyula bádgosmesterrel, Szabó Pál sógorával – megjavították a tornyot (Reformátusok Lapja, 1970. 37. sz.).

Komáromi Gábor: Emlékezés Veres Péterre című cikkében a következőket írja: „Jakucs Sándor azóta elhunyt lelkész elődöm – asztalánál számos estét töltöttünk együtt. A sokszor éjszakába nyúló beszélgetés során szó esett sok minderről... könyvekről, népdalokról, színházról, mozirol és minden egyébről” (Reformátusok Lapja, 1971. 6. sz.). Komáromi Gábor lelkész mondta el azt is, hogy a második világháború előtt többször is tartott előadást egyházi – iskolai – keretben megrendezett napokon, ahol népünk művészeti értékeinek megbecsülésére és szeretetére tanította hallgatóit.

A lelkipásztor az író édesanyjának temetésén fejezte ki meggyőződését, hogy az író mindenkor otthon volt a kálvinista gyülekezetekben, a lelkipásztorok és az atyafiak körében.

APÁIM*

Kósa Csaba

December második hetében egy magas rangú magyar tiszt gépkocsija állt meg a Huszonhatos utca 2. számú ház előtt.

Egy folyamór ezredes szállt ki belőle. Hajdan József, édesanyám házassági tanúja. Éppen az Esztergom-kenyérmezői magyar katonai táborban tartózkodott. A folyamórság gyakorlati megszűnése miatt a napokban neveztek ki a Dunántúl kiürítő parancsnokának. Jegyete termet, széles váll, bohókás fej, öblös hang.

– Pityukám! – lépett be a házba. – Kiviszlek magammal a városból! Holnap reggel indulunk!

– Józsi bátyám! Én nem mehetek el innen!

– Miért ne jöhetnél?

– Az én feladatom a közellátás! Esztergom lakosságának ellátása is.

– És kit látsz el majd, Pityukám? A halottakat? A döglött lovakat? Az oroszoknak – ha Budát akarják – meg kell szerezniük Esztergomot. A németeknek pedig foggal, körömmel meg kell védeniük. Beláthatod!

– Belátom, de az én hivatalom...

– Itt kő kövön nem marad, Pityu! Fogd fel! És te sem maradsz meg a családnak, a másfél éves kisladnak!

Hajdan ezredes gépkocsija másnap reggel rágördült a dorogi útra. Néhány órával később már nem fordulhatott volna rá, mert az orosz gyűrű december 12-én bezárult Esztergom körül.

Azon az estén édesapám már együtt vacsorázott velünk Vas megyében, Andrásfán. Néhány nap múlva a nővére, Kató néném, és a férje, Víz Károly is megérkezett Budáról. Kérték a nagyanyámat, hogy nálunk várhassák ki a háború végét. Nagyanyám készséggel szorított helyet nekik a kétszobás tanítólakásban.

Az érkezését követő napon édesapám jelentkezett a szombathelyi közellátási felügyelőségénél. Beosztották a vasvári kirendeltségre. Naponta meg kellett jellennie a tíz kilométerre fekvő járásszékhelyen, ahová a nagy hó miatt többnyire csak gyalogosan juthatott el. A kirendeltségnek akkor már mindenekelőtt a honvédség élelemmel való ellátását kellett biztosítani.

Nagyanyám nagy karácsonyt rendezett. A mennyezetig ért a piros és aranyszínű gömbökkel díszített karácsonyfa, alatta pedig a dédapám égetett agyagból készített betlehemes pásztorai és állatai vették körül a kisdéd jászlát. Miként a békeidők karácsonyain.

A hagyomány szerint sült krumpli és hagymás tejfölös túró volt a főétel, és aztán csemegeként mákos- és diós bejgli és körtekompót. Italként csokoládé- és puncslikőr szolgált. A békességes hangulat azonban nem volt őszinte. Bár eleinte kerültek a témát, a karácsonyozók végül mégis csak megtárgyalták a hadi helyzetet.

Nagyanyám teles rádióján befoghatták a győri rádiót, amely harcra és kintásra buzdított. Budapest ostromáról nemigen beszéltek, helyette inkább arról, hogy a német csapatok megindultak a főváros felé, és hamarosan felmentik a védőket.

Csend volt, csak Víz Károly arca derült fel. Víz önkéntes volt az első világháborúban, az itáliai fronton. A vereséget, a magyar hadsereg felbomlását, felbomlasztását képtelen volt megemészteni. Az egyenruhától nem is vált meg: vasúti tiszté avasult. A Felvidék visszacsatolása után a kassai pályaudvar állomásfőnöke lett. Öt gondtalan évet töltöttek Kassán Kató nénémmel, jó fizetés, elegáns lakás, nagy evések, ivások, vendégeskedések. Víz Károly már ekkor elhízott. De hát 44 végén menekülniük kellett, közeledett a front. Víz azzal vigasztalta magát, hogy mindez csak átmeneti állapot, a visszatérésük hamarosan megtörténik. Mert a németek mindenütt visszanyomják az oroszokat, a Kárpátokon túlra.

– Na ugye! – lelkesedett Víz a győri hírek hallatán. – Megmondtam! Most jön a fordulat! A németek bevetik a csodafegyvereket, megfordítják a háborút! Budapestnél minden megfordul!

– Akkor miért nem maradtál otthon? – kérdezte egy idő után az édesapám.

Víz Károlyt váratlanul érte a kérdés.

– Kishitű vagy, Pityu! – vágta ki magát aztán. – Ez a mi bajunk, magyaroknak, hogy kishitűek vagyunk! Az ilyen kishitűség miatt kerülünk ebbe a nehéz helyzetbe, Pityukám! Inkább örvendeznél, hogy mielőbb jóra fordulnak a dolgok!

Végül a nagyanyám intette rendre Vizyt:

– Károly! Maga itt Pityu sógoraként vendégeskedik! És nem fordítva!

Karácsony és újév között a győri rádióból azért meg lehetett tudni, hogy a németek december huszonhatodikán, tehát karácsony másnapján felrobbantották a párkányi hidat, és az is kiderült, hogy az oroszok - súlyos harcok árán - elfoglalták Esztergomot.

A következő három hétben Esztergom háromszor is gazdát cserélt. Visszavették a németek, tőlük vissza az oroszok. Véglegesen. Édesapámék nem kétkeltek benne, hogy a mi házunkat is a földdel tették egyenlővé. Odaveszték a gyönyörű bútorok, a porcelánok, odavesztett mindenünk.

Január közepén vált bizonyossá, hogy Esztergom az oroszoké. Január végén Pest is az övék lett, februárban Buda is. A győri rádió azzal bízta a hallgatóit, hogy a német és magyar csapatok megvetették a lábukat a Dunántúlon. És készülő a nagy pörölycsapás, az ellentámadás. A tavasi Vihar.

Idegőrlő napok követték egymást. Mi történik most Székesfehérváron, Veszprémben, a Bakonyban?

Víz csak hajtogatta a magát, de mindenki más érezte a tanítólakásban, hogy az oroszok feltartóztathatatlanul közelednek. Még akkor is, ha a győri rádió sikeres német ellenlökésekről számolt be.

– Már a Dunánál vannak a Tigris tankok! – emelte föl nehéz testét az asztal mellől Víz Károly. – Visszaveszik Budapestet!

Vizyt véglegesen felmentették a katonai szolgálat alól, de édesapám Meghagyási igazolványának dátuma lejárt. Ha igazoltatják, ettől a pillanattól kezdve katonaszökevénynek számít. Bevonatott hát Szombathelyre. A Magyar Királyi Közellátási Felügyelőség vasi főfelügyelője 1945. február 28-án ráütötte a pecsétet apám Meghagyási Igazolványára:

„A m. kir. Honvédelmi Miniszter és Honvédség főparancsnoka 1945. január 28-án kelt rendelete értelmében jelen maghagyási igazolvány érvénye 1945. március hó 31-ig nyert meghosszabbítást.”

Ezek szerint apámnak 1945. április elsején kell majd katonai szolgálatra jelentkeznie Szombathelyen.

Miután a főfelügyelő átadta a meghosszabbított hatályú igazolványt, közölte apámmal, hogy március 5-én, hétfőn reggel újra jelentkezzen nála, mert a felügyelőségen akkor ismertetik az urakkal

a kitelepítési ütemtervet. Édesapámnak, mint minisztériumi tisztviselőnek fel kell készülnie arra, hogy - a hadi helyzet súlyosbodása esetén -, a felügyelőség szombathelyi munkatársaihoz csatlakozva, a családjával együtt át kell települnie Ausztriába.

1945. március ötödike hétfőre esett. Ahhoz, hogy apám aznap reggel jelentkezessen a felügyelőségen, vasárnap be kellett vonatoznia Szombathelyre. A március negyedik, délelőtti vasvári személyre szállt fel. Amikor a vicinális begördült a szombathelyi állomásra, már vijjogtak a szirénák. Néhány perc múlva hullani kezdtek a bombák.

Apám kiugrott a vasúti kocsiból, és arafelé futott, amerre legtöbben. A közeli temetőben, a sírkövek mögé bújva vészelték át az egymást követő négy légitámadást. Számtottévvé légvédelem már nem volt, ha felszállt is néhány magyar vadászgép, pillanatok alatt végeztek velük. Több száz amerikai nehézbombázó lepte el Szombathely légerterét. Nemcsak az állomást, nemcsak a vágányokat, a műhelycsarnokokat támadták, hanem az egész várost. A belvárost is, a belvárosi polgárházakat, a Fő-teret, a püspöki palotát, a kaszinót, a Savaria Hotelt, és bombázták a kertvárosi övezetet is, ki-méletlenül, új és új hullámokban.

A légitámadás lefújása után romváros maradt a támadók után. Félézer polgári halott. Asszonyok, gyermekek, öregemberek.

A temetőbe menekedettek lassan előmerészkedtek a sírkövek közül. Apám is kióvakodott a pályaudvarra. Felborult, összehasogatott, szétégett vagonok, térdre rogyott mozdonyok, szétszabdalt sínek, ledőltek falak. Halott vasutasok és utasok, szétszóródott csomagok. Vértó, támolygó sebesültek. Egy asszony, a gyermekét keresve, széttárt karokkal, sikoltozva futkosott vagonról vagonig, majd leborult az összegyűrődött sínekre, és zokogva átkozódott.

A néptelen, kihalt, romos utcákon apám elindult a szállodába. Bár a Savaria hotel felső emelete beomlott, a földszinten kapott egy szobát, ahol eltölthette az éjszakát.

Másnap reggel jelentkezett a Felügyelőségen. Azaz jelentkezett volna, mert csak egy összeomlott épületet talált a helyén.

Este, a sietve megjavított síneken elindult egy személyvonat Nagykanizsára. Néhány riadt, szótlán ember gubbasztott a kupékban, köztük az apám. A vasvári állomásról hazagyalogolt Andrásfára, ahol tőle értesültek a szombathelyi terrorbombázásról.

Víz Károly kijelentette, hogy a németek ezt még visszafetik. Bevetik az új csodagépeket, a rakéta sebességű Messerschmitteket, és az amerikaiak el-takarodnak Európából.

– És az oroszokkal mi lesz? – kérdezte apám.

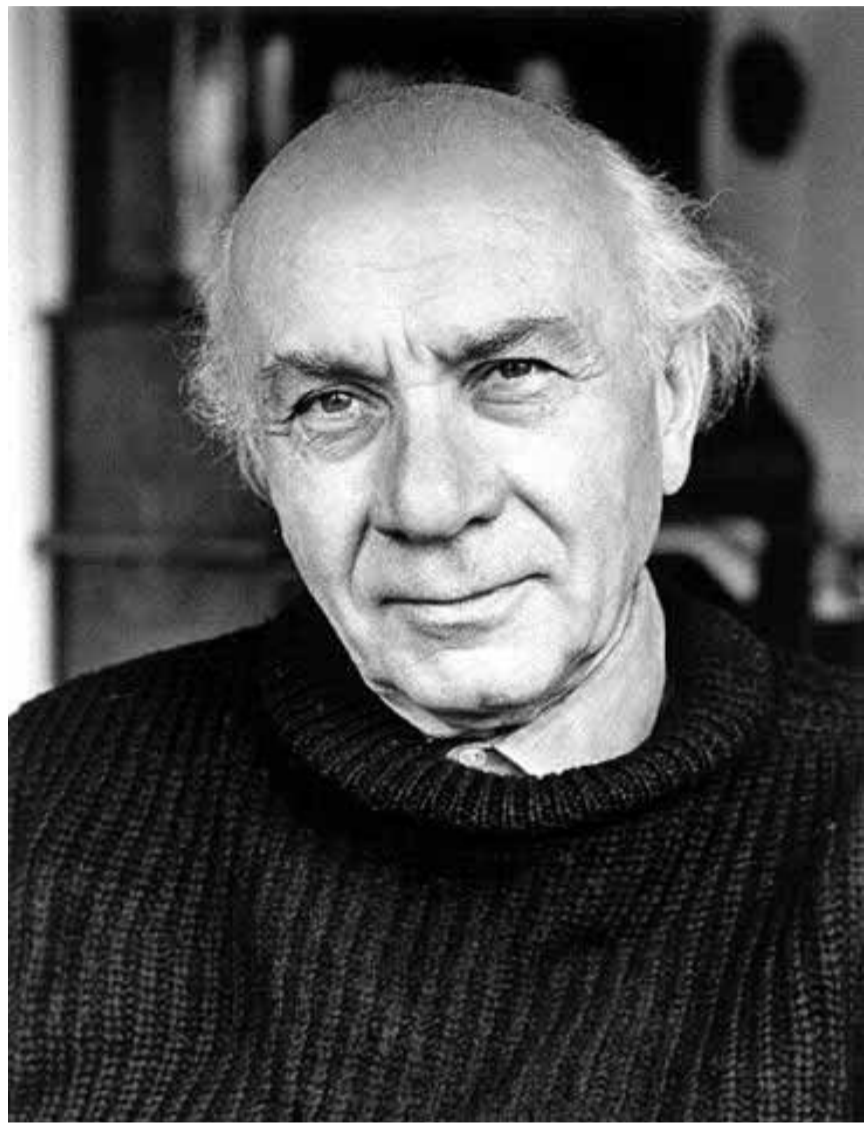
– Visszatarodnak. Amerika nélkül semmire sem képesek!

A következő napon apám jelentkezett a Magyar Közellátási Felügyelőség vasvári kirendeltségén. A hivatal működött, mintha mi sem történt volna a megyeszékhelyen. A kirendeltség-vezető ismertette apámmal az új keretszámokat. Ennyi és ennyi élelmet, zsírt, szalonnát kell előteremteni a katonaság számára.

VERES PÉTER ÚTJA

Illyés Gyula

Rousseau többször is elmondja, hogy egy sounélkül rótt napestig az utcákat, este pedig valamelyik szalonban hercegek és grófok hallgatták szavát az élet értelméről, a tökéletes társadalomról. Puskin kortársai két száműzetés vagy két megkorbácsolás között olvasták fel műveiket ugyancsak hercegi szalonokban. A szalonok előadódobogóvá alakultak, de az üres zseb és a korbács alig változott; voltak – hogy így mondjam – nemrégiben is keleti országok, ahol a tapsfergetegben távozó írókat az utcán vagy szülőfalvában másképp csattogó tenyerek várták. Az ilyen nevelés, az ilyen változatos visszhang megkeményíti az írókat; de merevvé teszi néha eszméiben is; írói sors helyett nemegyszer prófétai útra téríti.

Veres Pétert először – van tán már tíz éve – mint csodát láttam. Egy szocialista népgyűlés ünnepelte olyan tombolással, aminőben egy Gandhinak lehet része. Kitűnő szónok volt; higgadt, világos okfejtéssel alkalmazott valami marxi tételt a nagyrészt entellektüelekből álló hallgatóság előtt. Elvitte a babért a hivatásos előadók előtt; mondatait az akkoriban divatos freudi kézikönyvek stílusára kanyarította, tele idegen szakkifejezésekkel. E mondatok azonban a legízesebb hajdúsági tájszólásban szálltak, abban a kedves, gordonkahangú öblösítésben, amely az ó-t aó-nak zendíti, tán még ebben a szóban is, hogy pszichológia. A hatást nyilván elsősorban ez a kiejtés aratta, aztán a rokonszenves, bajszos hajdúfej végül a csizma. Mindez „echt” volt. A közönség a maga világszemlélet ének hódítását ünnepelte: a világvárosi eszjárás benyomulását az aó-ba és a csizmába. Én pirultam. Másutt megilletődtem volna a szónok képzettségétől, nemes indulatától és eszméitől; a sikert itt – kimondom a szót – a beszélő kutya siker évei rokonítottam. Ezt megmondtam az ünnepeltnek is, midőn később összeharatókoltunk. Mosolyogva hallgatta, értelmes szeme ezt csillantotta: csak bízd rám. Látszott, hogy sok mindennel tisztában van.

Aztán megismerkedtem írásaival. Ezek elragadtak. Nem tökélyükkel még, hanem az ígérettel: a belőlük áradó tárgyilagossággal, a nyugodt szemlélettel, a beszámolás hitelességével. Az idegen szó, az idegen mondatfűzés tünőben volt; egy keresetlenül a lényegre törő s egyszerűségében rokonszenves író készülődött; rengeteg anyaga volt s kitűnő írói iskolázottsága: társadalomszemléletet a munkásmozgalomban tanult. Lehetősége, feladata s területe új és óriási: a nyugati szociológia, sőt szocializmus eszközeivel feltárni a magyar parasztvilágot, irodalmi alkotásokban. Az utóbbira is minden jel biztató: folyamatos, tiszta előadóképesség, szemérmes, szinte paraszti tartózkodás a hangulatos túlzástól, a népi nyelv eleven közelsége. A várakozás beigazolódot. *Az Alföld parasztsága* irodalmilag ízes, szociológiailag hű és leleplező bemutatása egy alföldi falunak. Zökkenő csak ott van benne, ahol az író átlépi a falu és a jelen határát, a múltba kalandoz és általánosít, ahol nem tapintható valóságról, nem két szemével látott jelenségről beszél. Éleleírásában, a Számadásban a tárgy természete megövtá ettől; összes eddigi alkotása között nyilván ezért sikerült ez a legjobban. Ebben csak erényei, már látható írói és társadalomvizsgálói erényei érvényesülnek. A festett képek tompa színeikkel is nagyvonalúak, az író magatartása higgadtan is bátor; a testes könyv mondatai oly egyenletes, nyugodt ritmusban fordulnak elénk, mint egy végtelen ugart fogyasztó barázdák: győzzük az ugart, a szántásnak tempósága, szépsége, értelme van. Kínálkozó lesz irodalmunk történetében ezt a könyvet befejező végére állítani annak a falu- és városkutató vonalnak, melyet nem a *Puszták népe*, hanem tán Márai vallomási indított meg.

A *Számadás* nemcsak az olvasónak, hanem az írónak is feladhata a kérdést: most merre? A könyvben – mint e vonal minden alkotásában – a szépróza és a társadalomtudomány karolt egymásba. Az andalgó mátkapárt még egy írónk sem juttatta el az oltárig, de viszonyukat sem bontotta föl végle-

gesen. Márai éppúgy szemmel tartja mindkettőt, akár Németh, Cs. Szabó, sőt Tamási. (S ilyenkor vitázunk, szóljanak-e bele a köz ügyeibe az írók. Csak ők tudnának: a műfaj már csak rájuk vár.) Veres is a többi újtúra vágott: külön-külön vette elő az oly konokan egymáshoz vonzódotkat. Írt négy-öt egészséges, erős, talponjáró novellát és egy jóra sikerült verset. Ezeket az olvasók nemigen ismerik; *Gyepsor* című kötetében jelentek meg. Aztán a másik fél felé fordult. Képességeinek ismerete óvatosságra inthette volna. De annál több volt, ami csábította és ösztökélte. Legendája előbb volt, mint alkotása; személye már pályája kezdetén ismertebb

volt, mint művei. Igen sok cikket írt: a jól gördülő sorok közül is az édes tájnyelvet vélte hallani az ember, legendabeli alak ajkán. Gyorsabban szerzett hírnevet, mint Petőfi vagy Arany; tulajdonképpen csak jelentkeznie kellett, rálépnie az eleve letergetett szőnyegekre: a parasztimádat leste már a testbe öltözött eszményt. Igényes íróra út ennél veszélyesebb nem várhat. Öntudattal, biztosan indult meg rajta. Nem is olyan vezér volt, akit a tábor nyom ki magából, hanem olyan, akit a tábor szív magához, mint hajdan a kurucok Rákóczit. Egyetlen hiba volt: a táborba nem a parasztszög sereglett, hanem az irodalmi élet s az, amit ma középosztályunk ifjúságának hívunk. De volt egy kétes előny is: e réteg műveltsége alacsonyabb, illetve romlottabb parasztságunkénál is. Megkönnyíti ilyesmi a vezér dolgát? Meg is nehezíti.

Veres állja a szerepet. Ötödik esztendeje, hogy nem megyek olyan társaságba, ahol háromnál több ember van, de kapom még a különböző értekezletekre, gyűlésekre, honmentő vacsorákra a meghívót: alig van köztük, amelyről hiányzanék az ő neve. A réteg, amely tegnap még megvesszőzte volna, s holnap tán meg is vesszőzi, átmenetileg, ahogy szokás, isteni küldöttként ünnepli, néha Raszputin-ként. Cikkeit, bírálatát és fejtegetéseit a legkülönbözőbb kérdésekről a legkülönbözőbb szemléletű folyóiratok közlik. Nyilván e cikkeket és előadások summája legújabb könyve, a *Mit ér az ember, ha magyar*. A könyv hangjából is kiérződik: az író most áll dicsősége delelőjén. Ezért tartom illendőnek, hogy most szálljak szembe vele, s ahogy tudom, megíngassam: most áll pályája fordulóján is. Könyve a legrosszabb irányba mutat.

Tulajdonképpen röviden végezhetek vele, a könyv három-négy embernek készült, az egész világot beleértve. A népek vezéreinek nyújt aprólékos használati utasítást sorrendben arra, hogyan nőüljenek, kikkel barátkozzanak, hogyan kezeljék a gyávákat, az árulókat, a szélhámosokat, a jóhiszemű reformereket, egyszóval hogyan szerezzék és tartsák meg a tömeget, azaz a hatalmat. Kezdet-

ben azt hittem, csak népvezéreknek készült, de ahogy a könyv hosszabbodott, egyre jobban kiderült, hogy én tévedek, a szerző nemzetvezérekre gondol. A tévedés oka, hogy ez neki is csak később jutott eszébe, könyve elején még az ország jobbra törő parasztfiaihoz szól, nekik bizonygatja kezdetben naiv kérdéssel, hogy milyen bölcs és hiteles tanácsokat fog adni. „Engem – írja – nem riaszt vissza, ha sem a hivatalos tudomány, sem a polgárság művelt vezetői nem tartanak illetékesnek, hogy a magyarság nevében beszéljek, avagy éppen oktató hangon beszéljek.” Ilyen aggálllyal múltunk nagyjai sem törődtek. „Ehelyett Zrínyi megírta a *Német maszlak – török áfiumot*” – folytatja, bizonyítékát adva annak, hogy él és öröklik a Múza: épp elhittségük csúcán sújtja le a kérkedőket, egy villanó mosollyal. (Ilyen címmel ugyanis nem Zrínyi írt könyvet, hanem Laczkó Géza.) Nincs Veres hívei között senki, aki figyelmeztetné? Vagy háta mögött ő is mosolyognak? Megbecsülésem jele is, hogy szemtől szembe állok most vele.

Mert szándéka nyilván nemes, csak a gondolatokban téved el, abból az egyszerű okból, hogy minden gondolatot, amit a levegőből kifog és megért, sajátjának hisz, gondolatot pedig igazán rengeteg tarkát hord manapság a szél. Így történetesen, hogy ő, aki kétségtelenül azt vallja, hogy a parasztság (a munkás-ság példájára) csak alulról, saját erejéből emelkedhet, hirtelen hitet és elvet vált, s már nem is új nemességet, hanem új cézárokat nevel, tetterős, csak saját lelki-eknek felelő vezetőket, akik be mernek vágni egy adura is. „Világtörténelmi leckét adott ebből Mussolini az abesszin ügyben.” Bevallom, a könyv olvasása közben nem egyszer visszafordítottam a címlapot: valóban a te neved látom ott, Péter? Hogy pirítsak rád közös múltunkkal? Ki ünnepli most eszméi benyomulását az aó-ba? Ily könnyű elfeledni az ősi népi tapasztalatot, hogy minden hatalom, a legkisebb is, egy falusi kisbíróé is természeténél fogva megromt? Hogy megromt már az utána való vágy is? Hogy a „tömeget” a feladat csak az emberiesítés lehet: az egyének szabad és egyenlő függetlenítése?

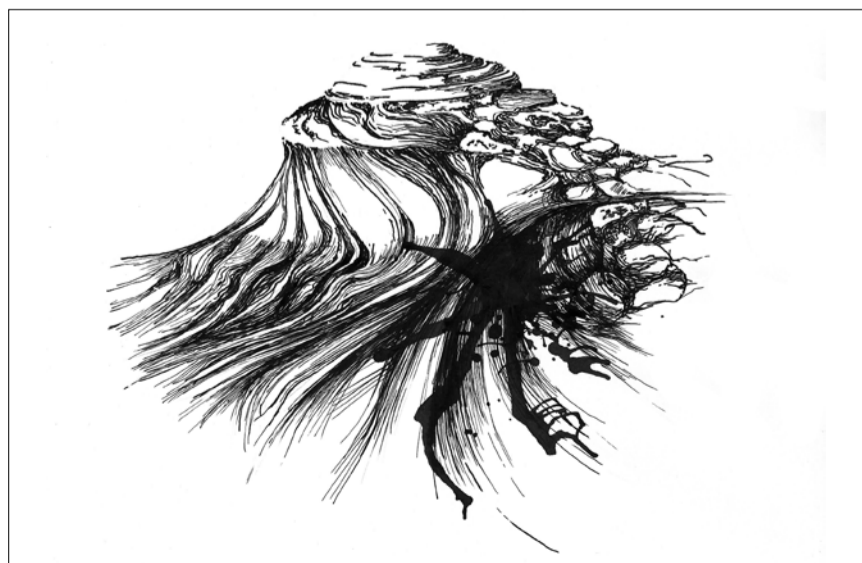
A könyv azzal is züllesztethet, amivel példát akar adni. Tisztelem az írókat, mikor bevallja, hogy őt csak a becsvágy mozgatja, az az „öszönző démon”, hogy „különb akarok lenni!”, de megállok, amikor néhány háború előtti kocabölcselő nyomán ebből pedagógiai elvet farag, ezt oltja a cézárságra buzdított parasztfiúba. Amitől kezdetben is tartani lehetett, itt hegyomlásszerűen következett be. A maga sajátos területén, a tapintható valóságon túllépő író kapkod, az idegen légkörben egyensúlyát veszti, nyilván ezért düllesti mellét, s üti fejét egyre magasabbra. Ő, a józan nép fia a mozgalom vagy a valóság fegyelmén ki-

vül úgy beszél, mintha mámoros volna. „Maga a hatalom érzése egészen rendkívüli érzés, megmagyarázni nem is lehet: ezt érezni kell – írja. – Ha van benned hatalomvágy, akkor tudod, hogy micsoda. Emberek millióival rendelkezni, szeretni őket s ugyanakkor parancsolni is nekik...” Őszinteségével ilyen érzelmeket plántál. Új világszemléletét nincs módodom kedvem szerint bírálni: az írói versenyben, hogy kinek rekedt legtöbb betűje a cenzúrán, azt hiszem, én viszem a pálmát. Így csak stílusáról szólok. Nem tartom véletlennek, hogy e mámoros áradozásban nyelve is megromlik; olyan mondatokat ír le, mint a frissen magyartott zsargonújságok: „az östehetségekről, akik vannak”. A régi szép barázdákból homoksivatag ráncái lesznek. Ha van leleplező stílus, ez az. A Múza kegyetlenül működik: már törvényyszerű, hogy az író épp a legalaposabb közhelyek után nyújtja át bal kezét a jobbhoz egy meleg gratulációra.

Szeretném hangomat még élesebbé tenni, karvastagságúak már a fattyúhajtások ezen a szépen indult termőfán. Az ügy érdekében nyesem. Veres a szépprózától elfordulva, nem a társadalomszemléletet választotta, hanem az utcai politikát, de itt sem a parasztságét, hanem a kor-eszmékre hajló, sőt hajbókoló „értelmiségi tömegekét”; azok méltó vezérre találnak benne; de csakis azok. Hadd mondjam még egyszer: én, akit valamikor azok közé számított, akik útját egyengették, e mostani útját eltorlaszolni szeretném, minden áron, akár barátságunkén is. Egy darab reményem él benne, ezt menteném. Az ő bukásával – melyről már csak egy lépés, a nevet-séggesség lépése választja el – egész népi mozgalmunk ütheti meg magát.

Ma is vallom, hogy ez a mozgalom, amelynek élgárdája a régi lobogót most, nem tudni, milyen meggondolásból, egy színházi hetilapban ütötte le, a háború utáni szellemi élet legfontosabb jelensége volt. Veresnek is ez készítette elő a talajt, ez tüzte ki célját is. De természetesen nem személyiségének, hanem személyében annak a rétegnek, amely mondandóját órá bírta. E mondandó meghallgatására az első parancs: az alázat. Ez első parancsa az írói hivatásnak is. Veres ehelyett „azonosult a néppel”, majd a magyarsággal, így nézi már az emberiséget is. Nem hiszem, hogy csak a divatos mítoszok hatására; inkább egy lírikuséra, Adyéra, akinek a verselésben ugyan nem akadt epigonja, de annál több akadt a magatartásban, abban az önistenítő fejedelmeskedésben, melybe Szabó Dezső óta annyian beleesnek és bennragadnak. Itt az idő, hogy ő kilábaljon belőle. Ha magába száll, úgy száll a népbe, a valóságba: úgy lesz író is, népevezető is.

(1941)

„EGY KICSIT MINDEN ESTE ELSZÁLL VELÜNK A LÓ”

Jónás Ágnes

Saját bevallása szerint lovaglásra született, mégsem beszél magas lóról. Musical- és operettszínész, énekes, rendező, producer és igazgató. Sziget Színháza több mint kétezer előadással örvendeztette meg a magyar és a határainkon túli közönséget. Mit jelent a minőségi szórakoztatás, hogyan lehet a muzsika hangjai útján boldogabbá tenni az emberi lelket és merre repít a pegazus? Pintér Tibortól kérdeztük.

Honfoglalás, Komáromi Lovas Színház, Nemzeti Vágtá, II. Rákóczi Ferenc, Mátyás, az igazságos... Ebből a felsorolásból is látszik, mennyire otthon érzi magát a magyar témákat feldolgozó szerepekben. Honnan ez az erős magyarság iránti szeretet, illetve a magyarság témáihoz való vonalom?

Történelmi hőseink, legendáink kultúránk alappillérei. Minden ország büszkélkedhet hősekkel, ahogy mi magyarok is. Azt vettem észre, hogy manapság egyre inkább a hollywoodi legendáknak van nivójuk, az efféle filmek szívárogznak be a fiatalság érdeklődési körébe. Ekkor kérdeztem meg magamtól, vajon miért ne lehetne saját történelmi hőseinkről példát venni, miért nem lehet Akhilleuszról, Winnetou-tól ellépni a magyar legendák felé, leásni a magyar gyökereikig. Három éve már az elhatározásnak, mely szerint magyar témához, magyar történelmi figurákhoz nyúlok. Mindebben kulcsszeret játszik az idén általam alapított Nemzeti Lovas Színház. A társulat küldetése ugyanis éppen abban rejlik, hogy az országot járva az előbb említett kultúrát közvetítsük a közönségnek.

Mint említette, 2013-tól a Nemzeti Lovas Színház az ön vezetésével indult útjára. történt mindez az után, hogy a Komáromi Lovas Színház és a szintén az ön igazgatóságával működő Szigetszentmiklósi Sziget Színház 7 év közös munka után megszűntette együttműködését. Miért volt szükség a különválásra, s miben más a 2013-ban létrehozott Nemzeti Lovas Színház tevékenysége?

Annak ellenére, hogy más társulatok is próbálkoznak Magyarországon lovas színház működtetésével, nyugodtan jelenthetem ki, hogy országunkban jelenleg egyetlen olyan lovas színház működik, amely professzionális, színvonalas előadásokat mutat be, ez pedig a miénk. Nem nagykétség beszél belőlem, mikor ezt mondom. Ifjúsági díjugrató múltam, a hatéves koromtól kezdett versenyszerű lovaglás, a Színművészeti Egyetemen szerzett operett–musical diplomám predestinál arra, hogy képes legyek egy ilyen volumenű, profi társulattal megáldott színházat vezetni, a

produkciókat pedig sikerre vinni. A különválás azért volt időszerű, mert szükségét éreztem annak, hogy több helyszínen is megmutassa magát a társulat. Nem vagyok túlzottan főváros orientált, tekintve, hogy vidéki fiú vagyok, mégis be kellett látni, hogy Budapest és a nagyvárosok lényegesen nagyobb táptalajt kínálnak a kultúra terjesztéséhez.

Nemzetközi színvonalú, professzionális előadásokat láthat a magyar közönség, de mi a helyzet külfölddel?

Hál' Istennek egyre több felkérésünk van. Rengeteget turnéztunk és tesszük ezt a mai napig is Németországban illetve Ausztriában. Nyugat – Európát meghódítottuk a *Hair* című musicallel és a Johann Strauss-gálával, s mindez elmondható Sepsiszentgyörgyről, Székelyföldről és a Felvidékről is, ugyanis a határon túli magyarság igencsak nagy igényt tart a produkcióinkra. Biztosak lehetünk benne, hogy pár éven belül Németországban és Nyugat-Európában is megálljuk majd a helyünket.

Nem lenne meglepő, hiszen itthon szinte mindig teltház előtt játszanak.

Az elmúlt tizenhárom éves praxisom alatt nem is nagyon emlékszem, mikor ne lett volna teltházas előadásunk. Nyilván, megesis néha, hogy nem fogy el minden jegy, de a tény, hogy az esetek 80-0 %-ában telt ház előtt játszunk, mindenféleképpen azt bizonyítja, hogy társulatunk képes egyfajta pluszt adni a közönségnek. Hiszem, hogy a néző erő és hitet merít abból, amit a színpadról közvetítünk felé. Feltöltődik akár egy dinamó. Igyekszünk jobba tenni az emberek életét. Őszintén hiszem, hogy a muzsika hangjain keresztül lelkeket és életeteket tehetünk boldogabbá. A telt ház kapcsán hadd dicsekedjek el II. Rákóczi Ferencről szóló lovas produkciókkal, amelyet június 27-én, Kisvárdán, ötezer ember előtt adtuk elő. Június 29-én, Gödöllőn a XXIII. magyar szabadság napján a *Honfoglalás – A szabadság legyél te magad!* című nagyszabású, egyórás rockoperát 10-20 ezer néző előtt adtuk elő az Experidance, Román Sándor és a Nemzeti Lovas Színház koprodukciójában. Sok a meghívásunk, és előfordul, hogy sajnos nem mindegyiknek tudunk eleget tenni, viszont ügye-

lünk arra, hogy estéről – estére a tőlünk már megszokott színvonalat és minőséget nyújtsuk. Az elmúlt fél évet örületes munka jellemezte. Június 21-én a szigetszentmiklósi Szabadtéri Színpadon mutattuk be a Mátyás királyról szóló nemzeti rockoperát, Mátyás, az igazságos címmel, július első hetében pedig már utazunk is vele Bikalra, a csodálatos Puchner élménybirtokra, amely tökéletes feltételeket teremt a lovas produkcióhoz. A darab Kinizi Pál és Mátyás király barátsága által, a fiatalok számára is közérthetően, a róla szóló legendás mesék elemeiből táplálkozva, rendkívül látványos módon mutatja be a történelmi eseményeket negyven lovassal és csaknem hetven gyalogos szereplővel.

Időközben az Edda is bővítette a repertoárt.

Igen. Gigantikus, utaztatható produkcióról van szó az *Edda – A Kör* című musical esetében is, amelyet Pataki Attila felkérésére valósított meg a társulat. Megtisztelő feladat, hiszen egy személyben lehetek a darab producere, rendezője és főszereplője is. A negyvenszereplős előadást ősztl visszük turnéra, szeptember 21-én a SYMA Rendezvényközpontban láthatja majd a közönség.

A Lovas Színház képzett, fiatal lovas színészekkel dolgozik, ez pedig itthon és az ország határain túl is egyedülállóan számít. Mi az előadásban szereplő lovak szimbolikus funkciója?

A ló önmagában is autentikus, patinás, szuverén, csodálatos teremtmény. Nem véletlen, hogy történelmünk szerves része. Bármilyen történet, az ember barátja, társa és segítője volt háborúban, békében, mezőgazdaságban egyaránt. Van egy elgondoláson arra nézve, mi jellemzi leginkább ember és ló kapcsolatát a színpadon. „Sok van, mi csodálatos, de az embernél nincs semmi csodálatosabb” – mondja Szophoklész. Én magam is így vélem. Hiszek az emberekben, humanista gondolkodás jellemző. Nos, ez a különleges teremtmény, amely világokat képes felépíteni, és amelyet embernek hívunk, képes volt egy másik csodálatos teremtményt, a lovat – és ez nagyon fontos – a szeretet eszközével intelligens társává, bajtársává tenni. A tehetséges embernek szárnyat, meghosszabbított kart és hangot ad, és pegazusként repít minket a tehetség tengerén. Nekünk színészeknek segít abban, hogy intenzívebben, akkurátusabban adhassuk át mondanivalónkat. El ne szálljon vele a ló, tartja a mondás. Nos, velünk, a Nemzeti Lovas Színházzal egy kicsit minden este elszáll a ló, amely nagyon jól tesz a produkcióknak.

Ki vezette be Önt annak idején a lovaglás világába?

Ezt a sportot nem igazán tanulhatja meg az ember önmagától. Nagyon komoly edzőkkel dolgoztam gyermekkoromtól fogva. A Dunántúl legjobb edzője, Böhm Géza foglalkozott sokat velem, de tanított Iványi András is, vagyis az akkori lovas elit legkiválóbb edzőinek keze között fejlődhettem. Fiatalabb korban napi két-három órát lovagoltam négy-öt éven keresztül. Pápn

végeztem a mezőgazdasági szakközépiskolában, ahol a helyi lovas szakosztály igazolt díjugratója és military versenyzőjeként hihetetlenül nagy tapasztalatra és lovagló tudásra tettem szert. Mái felnevezek Dallos Gyulára, a kaszkadőr Lezsák Leventére, a fogathajtó Lázár fivérekre, hiszen mindannyian világszínvonalú eredményeket értek el ebben a kemény sportban. Személyi edzőm, Horváth Heléna hivatásos lovasedző a mai napig segítségemre van. A lovagláshoz mindenképpen kell tehát egy jó edző, rengeteg kitartás, remek lovak, és nyilván adottság is. Én úgy érzem, erre születtem.

Talán nem tévedek nagyot, ha azt mondom, nem csupán a lovaglás az egyetlen sport az életében, igaz?

Igaz. Szívesen futok, vízésielek, ha tehetem, síelek, vagy body buildingezem.

Szűts Istvánnal és Koltay Gergelyvel nem először dolgozik együtt, ha rockoperáról, rock-musicalról van szó. Miben látja a Szűts-Koltay páros különlegességét, mi az oka a folyamatos együttműködésnek?

Van egy mondás, miszerint járt utat járatanéért el ne hagyj. Szeretek váltani, az évek során mégis beigazolódott, hogy a Szűts Istvánnal való együttműködésből egyre jobb rockoperák születnek. Tehetősége és energija kimeríthetetlen, folyamatos motíváló erőt jelent számomra személye és munkája is. Koltay Gergelyt csodálatos, jószívű, nagy tudású embernek, polihisztornak tartom, akkordjainak tárháza pedig kimeríthetetlen. Közös munkánk folyamán rengeteg olyan alapszabályra mutatott már rá, amely a rockopera műfaját tekintve elengedhetetlen. A Szűts – Koltay – Pintér triumvirátus tökéletesen működik.

Nem csak a zenében, az előadások látványvilágában sem lehet kivétel a találmány.

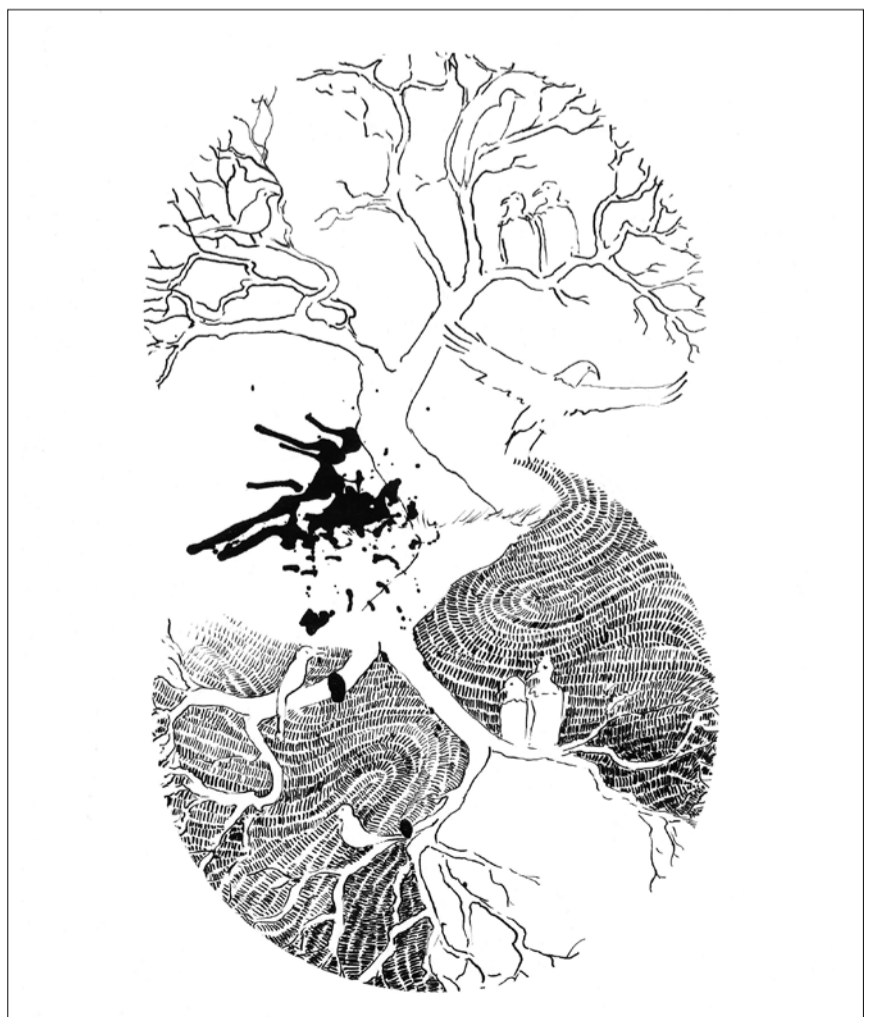
Mindent megteszünk, hogy így is maradjon. A Mátyás királyban gyönyörű díszletek láthatók. A nagy csatajelenelektől kezdve a csodálatos táncokon át a muzsikáig minden a színpadra kerül, ami az európai színvonalú szórakoztatáshoz, a minőségi színjátszáshoz szükséges. Hasonló színvonalra számíthat a közönség Gödöllőn, illetve Bikalon is.

Akár a fiatalok történelmi tanulmányainak kiegészítői is lehetnek a Nemzeti Lovas Színház által előadott darabok?

A mai fiatalok kissé megvezethetők az értékek és a filmhősök utánzásának tekintetében. Nehezen tudják még kiszűrni, mi és ki képvisel igazi értéket, imitációra érdemes alkotást vagy hőst. Fontosnak tartom, hogy ne kultúrzenyebből, hanem értékes mondanivalót hordozó filmből, színdarabból, zenéből táplálkozzanak. Látom, miként torzul el a világ az utóbbi években, de amíg én, Pintér Tibor élek, hiszek egy olyan világban és művészetben, amelyben még a klasszikus szerepek működnek, vagyis amelyben a hős hős marad, a férfi férfi, a nő pedig nő, az énekes a saját hangjával énekel, nem pedig másvalakiével. Ezekben a klasszikus, manapság talán már korszerűtlennek tűnő, mégis értékálló eszmékben hiszek, produkciók tekintetében pedig szintén ezen az ösvényen kívánom folytatni utamat. Küldetésünk, hogy a magyar fiatalokat a Nemzeti Lovas Színház produkciói által közelebb hozzuk az ősi magyar szellemi értékekhez.

Apropó ifjúság... a társulat gyermek tagjainak névsorában lányának, Pintér Jankának neve is szerepel. Hogy látja: szeretne ő is édesapja nyomdokaiba lépni?

Mindkét gyermekem tehetséges, ha színésztől van szó, viszont nem feltétlenül szeretnék, hogy a színészet felé forduljanak.

AZ ALÁSZÁLLÁS ÉVEI

Bakonyi István

A Székesfehérváron élő költő gyors egymásutánban három verseskötettel ajándékozta meg olvasóit. 2009 után 2012-ben kettővel is. Az *Előhívás* és a *Magasabb szempont* után *Az alászállás éveinek* lírai anyagával. Lendületben van hát a költő!

De ne a darabszámról beszéljünk, hanem a minőségről! Ahogy legutóbb Saitos Lajos írta róla a második kötet kapcsán a Vár c. folyóirat 2012/4. számában: „A „visszaszámlálás” most már Gál Csaba Sándor esetében is elkezdődött. Ajánlom hát verseit nem csak a civil olvasóknak, de a mindenkori „kánoncsinálók” figyelmébe is.”

S most, a harmadik kötet estében még indokoltabbnak érezzük eme ajánlást. Például mélyes gondolatisága, intellektualitása okán. Az élen a mottó Keresztelő Jánostól való: „Annak növekednie kell, nekem pedig alább szállanom.” S itt van persze a többféle értelmezés lehetősége. Pl. a *Hiszkegy* ismert szavai is gondolhatunk: „... alászállt a poklokra...” S miként tudjuk, harmadnapra föltámadt! Az is igaz azonban, hogy a föltámadást megelőző alászállás úgy is értelmezhető, talán profán módon is, hogy az ember egyre inkább elmélyül, egyre inkább az elmékedés világába jut. A kötet címét is adó, s egyben kötetzáró verse ezt az összetettséget sugallja. Például a húsgének és a száz éves fa koronájának, a láthatatlan, ám az élethez szükséges gyökérzetnek az egybevetésével. Ezzel az egyverses ciklussal, a *Húsgéggel* zárul hát a verseskötet, miután ilyen cikluscímetek találunk: *Szerelem, Küzdelem, Igazság, Rejtőzködés, Magány, Szabadság, Választás, Szenvedés, Felejtés, Bizationalom, Nyugalom, Látomás*. Csupa fontos és tartalmas fogalom, egyben megadja a kötet fő úttonalát, ami lehet akár egy ember létének útvonala is. Többnyire pozitív értékeket jelző tartalommal, így felölve a létezés teljességéhez szükséges elemeket.

Az is valószínű, hogy ez a kötet a beérkezés bizonyítéka, most találta meg igazi hangját Gál Csaba Sándor. Igazi hangjához tartozik a meghittség is,

ahogy pl. formába önti harmóniavágyát. Például a *Szemed* c. versben: „Szemed tükrébe nézve / a hullámok között / mély nyugalom áraszt el / egy pillanat alatt / ami arra várt hogy / pillantásoddal / megörökítsd”. A meghittség és a társra lelés szép megnyilvánulása ez a tömör mű. Másutt szabadon szárnyaló, áradó szövegei, központozás nélkül, a modernnek nevezett líra formai sajátosságainak segítségével tárja föl titkait. Szabadversei így módon megadják a többféle értelmezés lehetőségét, de figyelmet érdemel néhány kötöttebb formájú kísérlete is. Ezek között a *Bűjőcska* c. szonettje vagy éppen a rimes és ritmikus nyolcsoros, a *Paralel*. Sok úron játszik tehát költőnk, s ez a sokszínűség ugyancsak értékei közé tartozik.

Többször szól az emberi kapcsolatok összetettségéről, erről a bonyolult viszonyrendszeréről. Arról, hogy ugyan kevés az álm, mégis szükségszerű, hiszen alapvetően hozzátartozik emberi létezésünkhöz. Az ember lényegéhez. Azt is tudatosítja, hogy az embernek mindenért meg kell küzdenie. Persze erről már sokan szóltak... És közben időnként eljön *A verseség napja* is. Amikor „az elrontott lelkiismeret háborgása” uralkodik az emberben. Ám ekkor és máskor is az intellektuális és a szikár lírai nyelv határozza meg ezt a versvilágot. Néhol csak utalásokkal, verscsírákkal, vázlatokkal. Visszafogott hangon és intim módon.

De van itt fanyar játékoság is, ha a téma úgy kívánja. Ennek legtömörebb fricskája a *Szentháromság*: „3 az 1-ben.” Nem vers ez a klasszikus értelemben, pusztán játék inkább. Van benne némi morbiditás is, hiszen a közismert kávéfajta mégsem szent, a szó szoros értelmében. Mégis érezni valami rejtett bölcsességet, az értelmezés többféle, legalább kétféle lehetőségét... Megint másutt az igazságkeresés is motivációs erőtt jelent számára. A vágy az „égbekiáltó igazságra” olyan, mint a szédülést okozó óriási fa a kertben. De vajon letezik-e ilyen igazság? – kérdezhetjük a *Csakis a...* c. vers apropóján. Itt jegyem meg, hogy a kötet mélyes tartalmait kiválóan egészítik ki a képzőművész feleség, *Pék Eszter* művészeti grafikái. (A borítót is ő tervezte.) Többet jelen-

tenek ezek a művek az illusztrációnál, önálló, szuverén alkotások, s tökéletes szinkronban a szövegekkel. Érzékeltetik például azt a rejtőzködést is, ami ennek a költészetnek is sajátja. Ami persze nem ritka az irodalomban... Látszólag ellentmond mindennek a lelki-szellemi kitérkedés, a személyiség belső titkainak föltárása. A „meztelenül vigyázol inkognitóra”-féle közelítés.

Az ilyen költőben nyilvánvalóan megjelen az igény arra, hogy belső lélektani vizsgálatokat végezzon, hogy az önismertben gazdagodjék. Szép monológokban vall a magányról, ami persze alkotó is lehet. Látszólag nem kötődik tájhoz, konkrét helyszínekhez, inkább az jellemzi, hogy időn és téren kívülállóan gondoljuk. A közeletiség sem izgatja túlzottan, jóval inkább egy pillanat, egy rezdülés, egy kézmozdulat, az évszakváltás, a szerelem. S van, ahol a természeti szépség együtt van jelen az emberi kapcsolat rejtelmeivel, az univerzum az intimitással. Egyik legjobb versében a *Minden megtörténhet* címűben erre találunk példát. Pontos pillanatörögítés ez a látványról és arról, ami mögötte van. Az „aranszél felhő képétől” jutunk el a „csillagos ég paravánjáig”, ami és az ablak mögött minden megtörténhet. Mint ahogy az emberrel kapcsolatban ez mindig így van, akkor is, ha igaz úton jár, akkor is, ha nem.

Azt is mondhatjuk, hogy a felejtés ellen születnek ezek a versek. Fontos összekötője mindennek, hogy az ember szerves része a mindenségnek és az időnek, s van, hogy „az ég hosszán elnyúló pontját” érinti, és „szempillantásával megmegpiszkálja / a nap langyosodó tüzelyének / izzó zsarátnokát...” (*Nyugalom parancsol*) Más kérdés, hogy a befejezés nehezen értelmezhető: „...nyugalom parancsol a földre”. Ám kétségtelen az is, hogy könnyen azonosulunk ezen él-ménnyel, hiszen oly gyakran megsodálhatjuk a különös égi jelenségeket. Látomás és realitás ölelkezik itt egybe.

Ilyen értékei miatt értékelhetjük sokra Gál Csaba Sándor harmadik verseskötetét.

(Gál Csaba Sándor: *Az alászállás éve, Vörösmarty Társaság, 2012*)

„A HAZASZERETET LEGNEMESEBB ÉRZÉSEINK EGYIKE”

Villáminterjú Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszterrel

Fazekas István

Miniszter úr, először is nagyon köszönöm, hogy elfogadta lapunk felkérését, s hajlandó a magyar földdel kapcsolatos kérdéseinkre válaszolni! Mi jut elsőre eszébe, amikor azt a szót hallja: szülőföld?

A hazaszeretet legnemesebb érzéseink egyike. Veres Péter híres, *Én nem mehetek el innen...* című versét juttatja eszembe: „Ide kell hoznunk a nagyvilágot, / ide kell hoznunk mindent, ami szép, ami jó, ami nemes – / és amit érdemes.” Mélyen hiszek a lokálpatriotizmus szálaival átszőtt nemzeti gondolatban. Ezért járom be hosszú esztendőket óta kerékpáron az országot a pusztáron rónaságoktól a dímbes-dombos pannontájakig.

Mely magyar tájak a legkedvesebbek Önnek?

Az összes magyarlakta vidéken megdobban a szívem: szeretem a Kárpát-medence minden szegletét. Lenyűgöző természeti csodákat teremtett Európa közepén az Isten, s évezredek civilizációt hozott létre itt a nemzet. Alföldi ember vagyok. A szűkebb hazám a Nagykunság, büszke magyarként nem vagyok hűtlen a többi tájegységgel szemben, ha bevallom: számomra a legkedvesebb hely szülővárosom, Karcag és környéke.

Ha valamilyen okból nem élhetne az anyaországban, akkor az elcsatolt magyar területek melyik részét választaná „fogadott földjének”?

Erdélyt, Mátyás király szülőföldjét választanám fogadott hazámnak. A Kárpátok ölelte hegyek szikláit, a Mezőség lágy lankáit, a völgyekben élesen kanyargó székelyföldi folyók és vad fenyesek világa mindig tiszteletet ébresztettek bennem a zord szépségű környezet iránt. És hát a magyar történelmünk legszébb fejezeteit írta itt a történelem. Becsülöm a legnépesebb, határainkon kívülre szakadt nemzetrészt kiállítását és hagyományörző magyarságválalását.

Gál Csaba Sándor versei

Van

az égboltról lecsüngő
hízó fekete cseppkövek
összenőnek és az éjszaka
anyagát alkotják
evilág fái örvénylő
fénytőlcsérek
levelezik a látható
és láthatatlan világosságot
a gyökereik és lentebb
ugyanakkor továbbítják
a föld meg-megújuló
segélykiáltásait felerősítve
madárdal formájában
ösidők óta
az ösidők óta
nyugalomra lelt kozmosz felé
madárcsicsergéstől berezonáló
cseppkövek csengenek-bonganak
immár éjszaka
válnak projektoraiúvá
annak a szomjúságnak
amit csak olyan ital csillapíthat
amit ott fejtenek fenn hófehér
felhők mélyén villámok között
ne kérdezd kik és hogyan
felfoghatatlan hogy van
vigasztalás

Ábitat

ott a permanens lámpafényben
örök nappal hallucináló
falevelek áttetsző serege
áll sorfalat keretéz
egy barokk formájú fekete képet
ami nem más mint a sötétség
éjfekete döngűtja
temetője meg nem született
elvetélt daloknak
az értelmetlenség és hiábavalóság
utált emlékműve
ami itt ragadt az átkosból
misztikus szakadék amit
pillanatok alatt betemet
egy elszárgult tehervonat
dübörgő racionalitása
előtti bódolat
ami a gazdasági szempontok
józan mérlegelésétől
fáradt szakemberek
vérekes szemeiben
vallásos ábitatként
megjelenik

Gladiátor
Mátrix Game

mikor a játék komolyra fordul
nem számítanak a játékszabályok
idegrendszered maga a háló
hosszú ideig hullámzik táncol
egy-egy telitalálat után

felzúg a vastaps felzeng a hajrá
egyre magányosabb ma aki bátor
állsz az amfiteátrum porondján
minek ave caesar imperator
vagy morituri te salutant

harcoltál sokszor fantomok ellen
vesztettél győztél egyik se számít
az nevet aki utójára nevet
amikor az oroszlán rád ásit
press enter welcome to the matrix

A BÉRES CSEPP NYOMÁBAN

Naplórészlet – Kisvárdá, 1976. X. 29., péntek

Fodor András

Borzasztó nehéz restaurálódnom. Réműlettel nézek a gazdag reggelire és a szomszédos vármadarvány csigalépcsőiről majdnem leszédülök. Óriási önfegyelem kell ahhoz, hogy tartsam magam, s mímeljem az érdeklődést a különben igazán gazdag leletek között.

A különféle reneszánsz és egyéb régiségek közt szerencsére Zoli tartja szóval a lelkes rajztanárt. A Bessenyei Gimnáziumban mintha nem is én lennék, aki a kémiai előadó magas asztala mögött majdnem két óra hosszat kopatja torkát. Mondja is később Zoli, úgy viselkedtem, mint egy görög hős.

A próbáknak még nincs vége. A hatalmas ebédnek felét se eszem meg. Az egyik idősebb tanár elszórakoztat a város múltjával, a 4000 zsidó sorsával s a

Ratkó Józsa emlegette híres rákkutató agrárszakember, Béres József ügyével. Róla a „Magyar Ifjúság” friss számában is olvasható szélsőséges, ide-oda hajló cikk. Elismer

bizonyos pozitívumokat, de a felsőbbbség becsmérlő nyilatkozatait is közli („bohócság, sarlatánság, szélhámoság”).

A szomszéd Nyírtasson már jobb a közérzetem, a javarészt fiatal hallgatóságának szívesen prelegálok. Fazekas István tanító tízéves fia ismerősnek talál, mutatja is honnét, a Szép versek kötetből. Édesanyja kedves, egerkeforma, szemüveges fekete asszony akkora tál emeletes szendvicssel kínál, majd a keze török le. De hát itt ez a vendégeknél kötelező norma, no meg az ajándék és a virág... lehetőleg rózsza.

„ELBŰVŐLT A KÉT TANÚHEGY KARCSÚSÁGA IS”

Balatoni beszélgetés Konrád Györggyel

Fazekas István

Gyuri bácsi, engedje meg, hogy egy személyes dologgal kezdjem ezt a beszélgetést! Pozsgay Imre főszerkesztő úr arra kért, tolmácsoljam nagyra-becsülését, személyesen adjam át jókívánságait. A következő szavakkal indított útnak: „Mondja meg Konrádnak, hogy Isten éltesse sokáig, erőben, egészségben, a nyolcvan évhez pedig adjon még neki annyi esztendő, amennyit Ő szeretne! Mondja meg neki azt is, hogy írói nagysága elvitathatatlan, és sohasem feledem el azt, hogy együtt voltunk Lakitelken.”

Nagyon köszönöm, és én is hasonló jókat kívánok az általam sokra tartott Pozsgay Imrénék! Hamarosan ő is betölti a nyolcvanát, örülök, hogy mindketten megértük ezt a kort. A Stádiumnak pedig külön köszönöm, hogy nyolcvanadik születésnapom alkalmából rólam is megemlékezett.

Azt szokás mondani, hogy a szülőföld, a gyermekkori táj mindig egyfajta szellemi klíma is. Melyek azok a tájak, amelyekhez leginkább kötődik? Melyek azok a magyar vidékek, amelyek íróként is inspirálták?

Mindkét kérdésre ezt válaszolhatom: Bihar és a Balaton-felvidék.

Bihar a gyermekkorom. Ezt a vidéket pedig, tehát a Balaton északi részét, valamikor éppen innen, a szigligeti alkotóházból kiruccanva szerettem meg. Az egyik kiránduláson találtam rá Hegy-magasra. Valamikor a hetvenes évek legelején Szelényi Iván barátommal úgy döntöttünk, hogy veszünk ott egy házat. Tizenötezer forintot kellett volna összekaparni kettőnknek, mert nem volt

ennyi pénzünk. Nem sikerült. Akkor engem már nagyon elvarázsolt egy késő tavaszi virágzó barackfa egy tető nélküli romháznak a kellős közepén – üdén nevetgélő lombja ki is kandikált már belőle. Elbűvölt a két tanúhegy karcsúsága is, ahogyan kiemelkedtek a kavargón hullámzó síkból. A bazalt, ahogy nappal magába szívja, este meg kiadja a meleget! No, meg a színek! A piros, a zöld! És mindenütt gyümölcs! Mindez nagyon tetszett.

Vágyaink általában szívósabbak kríziseinknél.

Amikor megkaptam a Kossuth-díjat, no meg tanítottam Amerikában is egy kicsit, szóval összejött egy kis pénz, vettünk itt egy házat '91-ben. Ez kocsmá volt, valaha egy zsidó kocsmárosé, ám az országút időközben egy kicsit odébb húzódott tőle, úgyhogy ezt a szerepkörét elvesztette a ház. Pedig volt színházi előadás is a kertben, vándorszínházi társulatok léptek itt fel. Még a közelmúltban is nagy bálók voltak ennek a háznak a padlásán. A fiatalság ott ropta a roponi valót, amíg lehetett. Aztán beomlott. Nagyon romos állapotban volt, amikor megvettem. Az egykori ivóból lett egy hatalmas dolgozószobám. Nagyon szeretek itt lenni: szép, csendes, nyugodt, elbűvölő.

Melyek ennek a vidéknek a rokon tájai?

Ez egy szerény táj. A látogató összehasonlíthatja Provence-szal, Toscanával. Persze minden hasonlat sántít. De mindenképpen igazat adok (a ma már sajnos halott szomszédomnak) Czanka Gábor-

nak: azt kérdezte tőlem valamikor, egy kis padon ülve, hogy: „Ugye, szomszéd, maga még tudja szépek látni ezt a vidéket?” Majd válaszat meg sem várva, folytatta: „Hallja, szomszéd! Ez az ország szíve, lelke.”

De ezt nyilván mások is el tudják mondani a maguk vidékéről. Én elfogadtam azt a megállapítást, hogy ez egy nagyon szép része az országnak. És ezzel alighanem egyetért az a sokféle művész is, akik megtelepedtek itt az alkotóházban erre a nyárra. Egy kis tünődés után itt, Szigligeten is megkérdezhetjük: hol van már

az az utca, ahol egykor malacok és libák kóborogtak? Ma írók, kinetológusok, zeneművészek, festők, fényképészek sétálgatnak rajta. Termékeny terület. A helybeliek, miközben építik az új házakat, azt gondolhatják: bolondok ezek a pestiek, hogy az egykori parasztházakat lakják. De hát megvagyunk békésen egymással. Nagyon könnyű megszeretni a balatoni tájat. Amikor erre a környékre érek – akár autóban, akár vonaton ülök –, önkéntelenül elkezdek mosolyogni. Minden időben és minden éghajlatban más, és úgy szép, ahogy alakul. Színei

meghökkenően változatosak: a szürkén és a zöldön belül mindent lehet itt látni, olyan színeket is, amiket el sem tud képzelni az ember.

A hegymagasi ház dolgozószobájában készül-e most valami?

Írok valamit, de hogy mit, arról én mindig csak utólag beszélek.

Köszönöm szépen a beszélgetést.

Én is köszönöm.

„AZ ANYAFÖLD ETET MINDENKIT”

Villáminterjú ifjú Csoóri Sándor népzenezzel

Fazekas István

Ha ezt a szót hallod: szülőföld – mi jut először az eszedbe?

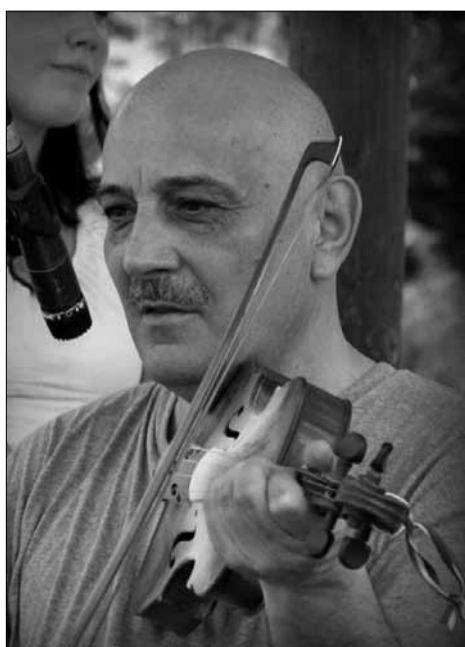
A költők és az irodalom. Petőfi, Eger vára, Radnóti... A szülőföldhöz, mint a szerelemhez a fennkölt szavak illenek. Ha az iskolában engednék, hogy az emberpalánták tanulhassanak meg verset írni, akkor ez a kérdést, most versben válaszoltam volna meg. Az irodalom értelmi-érzelmi kettősséggel hat, amit a jobb-bal agyfélteke együttesen dolgoz fel. Az agyféltekék hangolása igazi iskolába való játék.

Sokan azt mondják, a táj dajkálja, nevelgeti az embert. Téged leginkább mely tájak nevelgettek?

A város is nevelgeti az embert, mert Budán éltem 43 éves koromig, de az iskolai szüneteket nagyszüleimnél töltöttem. Így még az 1960-as években megismerhettem a régi falusi életet, a paraszti világot, amely sok jó törvényre tanított, igazított. Az anyaföld etet mindenkit a Földön a kezdetek óta, így a paraszti életet kellene éltetniük a törvényhozóknak, mert a föld művelése nélkül nincs étel, nincs élet. Zene, ének és tánc nélkül nincs emberi lét.

Ha bármilyen okból is úgy történe, hogy nem élhetnél az anyaországban, az elcsatolt magyar területeken, hol telepednél meg leginkább? Melyik vidéken, melyik faluban vagy városban?

Olyan helyen, ahol még magyarul beszélnek. Nem irodalmi

magyarul, hanem a tájegységek sajátos magyar beszédét, ami szinte irodalmi, és változatos.

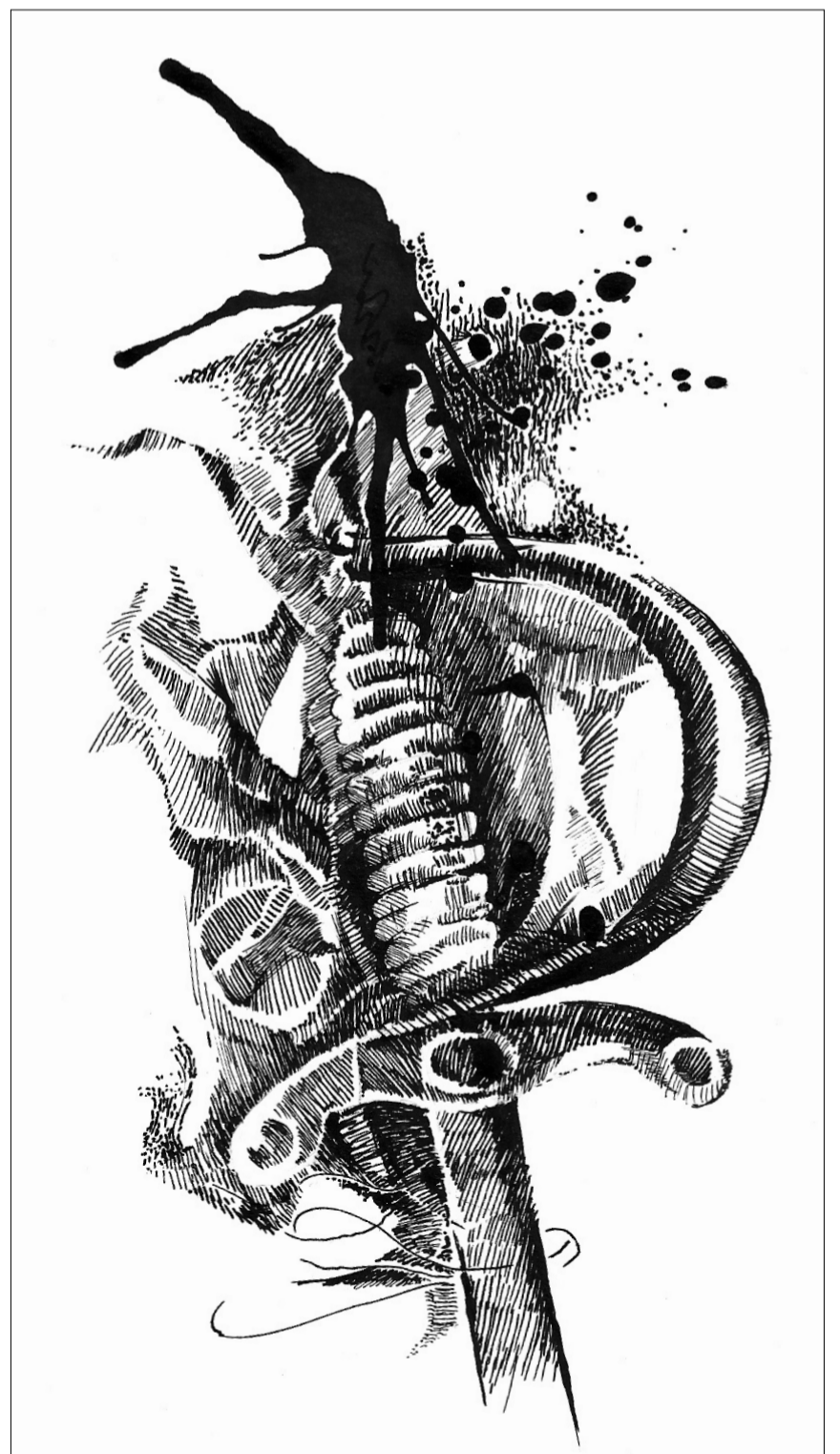
Tudsz-e olyan szellemi megújulást a mai magyar író-költő fiatalok között, hogy járnak vidékre felfedezni a tájakra jellemző beszédritmust, mondatszerkezetet, gondolkodásmódot? Például Kalotaszegen, Felvidéken, Délvidéken, Vas megyében...? Keresi-e valaki a magyar nyelv mágikus szóösszetételeit?

Úgy, ahogy a 1970-es évek elején zenészként elkezdtünk Erdélybe járni, hogy megkeressük a magyar zene ritmusát, a magyar zenei mondat szerkesztését, egyéni hangjait. A magyar irodalomra is ráférne egy kis megújulás, egy kis nyelvi játék-tudás.

Mely tájegységeink zenéjét kedveled mostanában a leginkább?

Egy zenekar van, és annak a zenéje, amit soha nem unok meg! A székeli zene, a székeli Icsán-zene. Ádám István Icsán két fiával olyan zenét játszik, amelyik felsőfokon mutatja a magyar zene páratlan ritmusát, a varázsjeles vonózás ősi üzenetét. Azt, hogy hogyan lehet azonos hullámhosszon játszani.

Mert az itt a kérdés, hogy behangolva LENNI VAGY NEM behangolva LENNI. Ez az ősnyelvünk üzenete. Mindezekről, és még sok minden másról a www.hunzene.hu honlapon többet is megtudhatnak a kedves olvasók.

ARCOK ÉS RÉZKARCOK SZIGLIGETRŐL

S. Horváth Ildikó és Stekovics Gáspár kiállítása

Bakonyi István

Stekovics Gáspár a magyar fotóművészet nagy alakja lehet. A nyár közepén, július 19-én különféle művészek, alkotók, prominens személyiségek, barátok és ismerősök gyűltek össze Szigligeten, az Esterházy-kastélyban, hogy részesei legyenek egy nem mindennapi megnyitónak. S. Horváth Ildikó és Stekovics Gáspár alkotásaiból a ma már Alkotóházként ismert épület falai között került megrendezésre az a kiállítás, mely augusztus végéig várja a látogatókat. A kiállítást Radnóti Sándor esztéta az alábbi köszöntővel nyitotta meg:

„Méltó és igazságos, hogy azokat a portrékat említsük meg külön is, akiknek modelljei már nincsenek az élők sorában. Petrovics Emilét, aki a minap még itt ült a szigligeti ebédlőben, s akinek megadatott, hogy élete végén még egy végtelenül szórakoztató, mert végtelenül rosszmájú memoárban maga is megörökítse arcmását. Marsall Lászlót, a mindig elfeledett és mindig fölfedezésre váró költőt, akinek poétai minőségét jól jellemzik az e kiállításon is olvasható, Stekovics Gáspárnak ajánlott sorok – éppen az elmúlásról:

Akár újmódi fóliás
utolsó egynegyedébe dugott
ördögbojtos vékony könyvjelző,
félkilógramm már a létező,
s az írott kopottas világból.

Ha netán adatik még idő
szólnom pár ákombákom szót,
szaporítanom írásjeleket,
meg kéne köszönnöm, ha van kinek,
azt a pár oldalnyit...

Mikor talla-billézve
pottyannom kell,
le az áramló
vakvilágba.

Stekovics Gáspár fotói

▲ Konrad György Szigliget 2012

▲ Gergely Ágnes Szigliget 2012

▲ jf 2

▲ Eszterházy Péter Szigliget 2012

▲ Vörös István Szigliget 2012

▲ Várady Szabolcs Szigliget 2012

▲ Zalán Tibor Szombathelyi 2011

▲ Szörényi Levente

▲ Petrovics Emil Szigliget 2010

▲ Csaplár

▲ Marsall László

▲ Petőcz András Szigliget 2011

Stekovics Gáspár itt tűnt fel néhány éve, Szigligeten, mint portretista fényképész. Az alkotók alkottak, ettek-ittak, nyaraltak, Stekovics kattintgatott. Az alkotók szelíden túrték. (Közbevetve: már napok óta együtt vagyunk megint, és Stekovics még nem vette elő a masináját. Mi van? Befezerte a programot?) S csak akkor kaptuk fel a fejünket, amikor megmutatta az elkészült képeket. Mert ezek a fényképek jók voltak. S nemcsak abban az értelemben, hogy találóak, netán hízelgők, hanem meg voltak komponálva, végig voltak gondolva. Ki-ki megtudhatott valamit magáról. Az egész mögött ott van – és ebbe már bevonhatom S. Horváth Ildikó finom rézkarcait is – a Szigliget-nosztalgia. Tudnivaló, hogy Stekovicsék Szigliget szerelmesei, s ebben osztoznak a legtöbb arccal itt, e falakon. De miképpen beszélhetünk valami jelenvaló iránti nosztalgiáról, holott azt tudvalóleg valami elmúltra vonatkozó érzés? Szigliget azonban megvan, s noha hosszú évek óta búcsúztatjuk, az alkotóház áll, és rendeltetészerűen benépesül.

Éppen erről a paradoxonról van szó. Ez talán nyíltabban mutatkozik meg S. Horváth Ildikón, Gross Arnoldon, Gyulai Líviuson iskolázott enyhén archaizáló ornamenseiben és figuráiban, s a Szigliget-motívum is feltűnik, Pátzay törülköző aktja a kertben, megkészszerve, még hozzá az én régi könyvemhez, a Hamisításhoz kapcsolódva, amiért külön köszönettel tartozom.

De az alkotók panteonja a falon is valami olyan együttlétet sugall, ami már nincs, és még is van – van megmaradt eszményeink világában, s van a valóságban is: nem másutt, mint szigligeti terasz kötetlen, egyenrangú, a komolyat tréfával vegyítő, a bizalom és a megbecsülés atmoszféráját árasztó, kényszer nélküli, szabad beszélgetéseiben, amikre, mikor még tart, máris nosztalgiával gondolunk.”

EGY DÍJNYERTES DOKUMENTUMFILM

(Cseh Péter százhalombattai mérnök dokumentumfilmje vitte el a pálmát azon a pályázaton, melyet a MOL Zrt. és az Olajipari Múzeum írt ki közösen a magyar olajgyártás történetéhez kapcsolódóan. A rendezővel a film keletkezéséről beszélgettünk.)

Honnan jött az ötlet, hogy mérnök-ként filmet rendezzen?

2011-ben volt 40 éves a Paraffin Gyár és szeretttük volna méltó módon megünnepeelni ezt az évfordulót. Én korábban ott dolgoztam. Először nekem pattant ki a fejemből -a pályázati kiírástól teljesen függetlenül-, hogy a paraffingyártás hőskoráról lehetne valami dokumentumfilm-félét csinálni. Feltúrtam az archívumot, majd beszéltem egy volt kollégámmal, Kicses Benjáminnal, aki már nyugdíjas, s mondtam neki az ötletet. Béni bácsinak ez nagyon tetszett, s felajánlotta a segítségét. Vele együtt kerestem meg azokat, akik még az élők sorában vannak azok közül, akik elindították a paraffingyártást. A beszélgetése-

ket felvettem, majd a megtalált egyéb archívumokkal (brigádnaplók, fényképek, tervek és egyéb dokumentációk) összevágva elkészítettem egy huszonötperces dokumentumfilmet. A film címe egyszerűen csak ennyi lett: Beszélgetések a paraffingyártásról, s lényegében a hőskor rövid történetét dolgozza fel.

Ez a paraffin gyár a MOL területén volt?

Persze, ez a mai napig ott van. Az olajgyártás egyik végterméke a paraffin. Nagyon jó piaca van a mai napig is, csak hát sajnos egyre kevesebb a nyersanyag. Innen a világ számos helyére szállítanak paraffint, de akkoriban még több helyre vitték ezt az anyagot.

A filmzéssel foglalkoztál már korábban is?

A mai napig amatőr filmes vagyok, évek óta ez az egyik hobbim. Ma már igen jó vágóprogramok vannak, tehát akinek van egy kis tehetsége, no meg kedve és érzéke hozzá, az sokkal könnyebben lehet amatőr filmes, mint korábban.

Meséljen egy kicsit magáról és a családjáról is!

Környezetmérnöki és kulturális menedzseri végzettségem van, a MOL Rt.-ben rendszerkezelőként dolgoztam. Huszonöt évvel ezelőtt a Paraffin Gyárban kezdtem el dolgozni, az atmoszferikus és vákuum desztilláló üzemben. Az elmúlt év decemberétől a Városi Szabadidő központban vagyok programszervező. Van két fiam: Dávid, ő 7 éves, Máté pedig éppen 14. A feleségem Csehné Szabcsik Krisztina, ő a Széchenyi István Szakközépiskolában iskolatitkárként dolgozik. A fiúk általános iskolások.

Százhalombattán köztudott, hogy mint zenésznek is komoly művészi hajlamai vannak. Egy mezenésített gyermekverseket tartalmazó albumot is szerkesztett már, melynek Égi barátok a címe. Készül-e újabb cd?

A zenélésre mostanában alig van időm, de a közeljövőben megpróbálunk felnőtteknek is összeállítani egy lemezt. Ezen csak helyi költők versei és csak helyi zeneszerzők mezenésítései szerepelnének majd.

Veres Péter gondolatai

... „adjátok meg a császárnak, ami a császáré” ... De elégedjen is meg vele.

*

A versben nem lehet hazudni, a verset nem lehet „megírni”, a versnek születni kell.

*

Az emlékezet - tudjuk - nem egészen megbízható vezető. Összszavazja a vágyakat a valósággal. De ez nem olyan nagy baj (...). Mert ha valami, mint tény, nem igaz, akkor mint vágyalom, igaz.

*

Az édesanyánkról, a szívbeli kedvesünkről és a hazánkról sem vicceket, sem frázisokat nem illik mondani.

*

A nőnek tehát nem árt a kevés munka, de a férfiaknak megártana a túlzott kényelem. Ez évezredek öröksége: a férfi a munkás- és harcos izomállat, a nő anya és babramunkára alkalmas. Ha ezt megfordítjuk, a férfi ellomhul, a nő elveszti anyai ösztöneit, ízlését, élettani szépérzékét és ezen az úton nem a nagyvonalú szabad élet, hanem a szürke sorvadás várna az emberiségre.

*

Az igazi kultúra a néplelek mélyén, a közösség örök és elemi dolgaiból, harcból, szenvedésből, szerelemből születik, és nem rotációs gépen gyártják, és nem rádióon vagy hangszórón terjesztik, hanem a lélek adja léleknek.

*

A nők nem harcolhatnak a férfiak ellen a nők külön jogaiért, mert ez képtelenség. Ellenben a férfiaknak és nőknek egyformán harcolniuk kell a dolgozók, parasztok, munkások és értelmiségiek jogaiért, és a mindnyájukra helyesebb társadalmi berendezkedésért.

*

Mint szilárd igazságot mondhatjuk ki, hogy a földön mindig lesz annyi paraszt, amennyi az emberiség kenyerét és ipari nyersanyagát megtermeli.

*

Hiába hajszolja az egyes ember a városban a boldogságot a gazdagság és a hatalom útján, soha nem éri el, mert a boldogság csak annak áll meg, aki nem hajszolja. Aki hajszolja, az nem érheti el, mert a mérhetetlen becsvágy, a mérhetetlen élvezetvágy vagy a mérhetetlen kényelemvágy és hatalomvágy már megmérgezte a lelket és tartós öröme, boldogságra képtelenné teszi.

*

Ha van értelme, hogy a magyarság egyáltalán megmaradjon a világon, akkor a parasztságra vár a feladat a jövőben is, éppúgy, mint a múltban, hogy fenntartsa a magyar jelleget.

*

Művészetnek, költészetnek, irodalomnak pedig csak szabadság kell. Szabadság, nemcsak sajtószabadság, ami csak törvényadta szabadság, hanem szellemi szabadság, a gondolkodás, érzékelés, alkotás mikéntjének a szabadsága is, hogy hadd harcoljanak, hadakozzanak a nemzedékek és hadd váltsák egymást az izmusok és iskolák.

Szentmihályi Szabó Péter Trianon sebei

Trianon sebeit az idő bekötözte,
de a vér átút még mindig a sebekben.
Idegenek özönlöttek be a földre,
ki fegyverrel érkezett, ki fegyvertelen.
Aki fegyverrel jött, azt fogta a fegyver,
aki fegyvertelenül, azt befogadtuk,
fedéllel, földdel, szeretettel,
nem néztük, ki volt az anyjuk, az apjuk.
Feledd el, jó magyar, jobb, ha felede
hőfűtde hegyeid, kincses városaid -
még a fejfákról is letörölték a neved,
templomaidban más nyelven szóltal a hit.
Mint gazda, kit ősi házából kivetettek,
s megjelennek a rablók, fosztogatók,
gyorsan leverik a címert s a keresztet,
s a magyarnak bottal osztanak útravalót,
szomorú szemmel néz vissza a gazda,
letérdel, megcsókolja ősei földjét,
asztán csak porát szívja, sarát dagasztja,
néhány régi írás, fakult kép az örökség.
Trianon sebeit az idő bekötözte,
de a vér átút még mindig a sebekben.
Régi gazdaként lépek a magyar földre,
és szent szavait sohasem feledem.

Oláh András versei

a címzett ismeretlen árnyékod vagyok

délutánra vártalak aznap de kint már
az utcalámpák doromboltak álmosan
mikor az ingemen igazgattad
zavartan a gyűrődéseket
idegen voltál – mint még sohasem –
mosolyod sírásba botlott
éreztem a maró sós ízt az arcodon
ajtó csapódott s tudtam
nem hagytál el csak kivesszt az ujjaidból
az a bizsergető szomjas fájdalom
ahogy ügyetlenül elejtettelek
mikor a lépcső alattad örökre elfutott...

félelemmel

az ősz tekintetéből kihalt az öröm
kívül rekedtünk mindegyik körön

lettünk eldobott kő vagy levetett kabát
markoljuk a rácsot hogyha valaki bánt

félelemmel telnek a lélek terei
éjszakáinkat a csönd áthangszereli

menedéket kutatunk – picinyke odút –
hová a silányságnak nem vezet fel út

árnyék maradunk – voltunk bármilyen
ügyes:

egy másik kéz nélkül mindegyik kéz üres

keréknyomok a sárban...
ritkán járok erre mióta gomomba ősz
sírja tele a rőt nappalokat
a tó tükrén fények
a csészeben tegnapi tea
ázott filterek másnapos illata
a színek összeköltöztek bennünk
kifűsültek hát magamból
szinte látom ahogy a telefonzsinórt babrálod
és számításokat végzel a vonal túl végén
végül ugyanarra az eredményre jutsz te is:
a gravitáció erősebb
mint a mi bágdyati szerelmünk...
távolí sápadt arcodat fürkészem
árnyékod vagyok
szívemben bekormozódva égnek
a dadogó hajnalok

hogyan magadba zárj

a levelek is visszafelé hulltak azon az éjjelen
beleolvadtunk az erdő szövetébe
cipőm orrát bámultam felszegen
a bugyrot ahová Isten száműzött
karjaid rejtekében vacogtam – hagyva
hogy az esőcseppek végigfolyjanak szerelmün-
kön
hogy benned lassan átmelegedjek
s hogy magadba zárj – mint gyűrűiket a fák

Sajtónyelvőr

Egyre többen verik ki...

A közvéleményt megbotránkoztató, a jó ízlést, a normát sértő ötlet, cselekedet, viselkedés, illetékes személynek a nyilvánosság előtt tett, sokakat elképesztő bejelentése, nyilatkozata, felszólalása – újabban a média által is unos-untalan ismételt (s a szöveggörnyezettől függően gyakorta képzavarba hajló) kifejezéssel élve – *kiveri (kicsapja) a biztosítékot*.

A nyelvhasználatot szűrítő sajtókulik találása ez: azoké, akik figyelmen kívül hagyják (nem ismerik) e szólásokat: *tüllő a célon, átesik a ló másik oldalára, kihoz (kivesz) a sodrából, megáll benne (kiesik belőle) az ütő, kihoz a béketüresből, kivesz valakit az éléből, megáll az ember esze, megfakasztja valakinek az epéjét, fejbe vág valakit valami, a szívébe markol valami*; vagy nincsenek birtokában az említett kifejezés tartalmát árnyaló szinonimáknak: *sokkol, megüt-közést kelt, felháborít, megdöbent, letaglóz, meglep, megrendít, megdermeszt, szíven szúr, elborzaszt, elképeszt, megdermeszt, megráz, felkavar, lesújt, feldühít, felingerel*.

Azt írja az újság egy politikai referátumról: „A beszéd önmagában *kiverte a biztosítékot* az embereknél.” Árnaltan: a beszéd már önmagában is *kihozta az embert a sodrából*; vagy: *felháborította* az embereket. (S nem az embereknél „verte ki a biztosítékot”, hanem az emberek körében keltett visszatetszést, megütközést).

„A közönség türelmes, de a harmadik magyar nóta már *kicsapja a biztosítékot*.” Pontosabban: már *untatja*, netán *irritálja őket, idegeikre megy*, a harmadik nótától már *kiütést* kapnak.

„Sokaknál *kiveri a biztosítékot*, ha autó parkol a kerékpárúton.” (A -nál rag itt is pongyola-ság.) Szinonimákkal élve, a hanyag szóhasználatot kerülve: *Sokak körében kelt felháborodást...* Vagy: Sokakat *bosszant, idegesít, felháborít, -dühít, -bőszít*, sok kerékpárosnak, járókelőnek *szúrja a szemét*; sokaknak *szálka (vörös posztó) a szemében*, sokakat *elfog a méreg*, látva, autó parkol a kerékpárúton.

Megtudjuk a médiából azt is, hogy „Budapest légszennyezettsége *kicsapta a biztosítékot*”. Pontosabban: az adatok *megdöbbenítették, elképesztették, megdermesztették* a lakosságot.

De nemcsak fogalmakra, cselekvésekre, történésekre, hanem – még mulatságosabb módon – személyekre, tárgyakra is vonatkoztatják e kifejezést: „A színész rendszeresen *kiveri a biztosítékot*”. Nem, nem okoz áramszünetet... A közlés lényege valószínűleg ez: gyakran *melegpő, meghökentető, szokatlan, megdöbbenítő* a magatartása, nyilatkozatainak tartalma; *szövegeivel, viselkedésével bergeli, hecceli, cukkolja, ingerli, mérgecsíti* a publikumot; *polgárpukkasztó, provokáló, az erkölcsi érzést sértő: botránnyos, gyalázatos, vérlázító, égbekiáltó, szégyenteljes a megnyilatkozása, megjelenése, viselkedése*.

Az egyik énekes sikere után azt írta a sajtó: „Nem jött be a papírforma”, a győztes (dal) *„kiverte a biztosítékot”*, méghozzá azzal, hogy bejutott az Eurovíziós Dalfesztivál [Eurovision Song Contest] döntőjébe. E közlésben, mint a híradásokból kirajzolódott, arra utal a divatkifejezés: *nem aratott osztatlan sikert* a produkció; a dal és előadása *megosztotta a közönséget*, sokaknak tetszett, sokaknak nem.

„Megint meztelenül *verte ki a biztosítékot* az énekesnő.” Nem az történt, hogy pucéran okozott rövidzárlatot, hanem meztelenkedésével *visszatetszést keltett, megbotránkította* a közönséget, legalábbis annak egy részét. Celebekről (valójában: életrajzi esetlegességeikről) szóló beszámolók szerint *„kiverte a biztosítékot a színőrtanga”*.

Újabban még szélesedik a kifejezés jelentése: „Az arab csirke szinte mindenkinél *kiveri a biztosítékot*.” Szegény csirke inkább csak számunkra szokatlan – egzotikus – fűszerezésű, a hús ízét az étessel társító étel.

Slusszpoénként kommentár nélkül ideiktatunk még egy példát: egy kupameccsen *„kicsapta a biztosítékot a szurkolóknál az áramszünet”*...

Elkoptatott, túl általános tartalmú, homályos jelentésű divatkifejezés tehát ez. Mégis egyre többen *verik (csapják) ki a biztosítékot e* pongyola nyelvhasználatban. A sorolt szinonimák tanúsítják: gazdag nyelvünk e kifejezés helyettesítésére, tartalmasítására, pontosítására a rokon értelmű szavak bőséges kínálatával lep meg bennünket.

Arany Lajos

A cikk teljes terjedelmében a Szókimondó c. hajdúszoboszlói kulturális folyóirat 2013. áprilisi számában jelent meg.

facebook.com/szekeresrk

KONFERENCIA ÉS
RENDEZVÉNY HELYSZÍNMÁR NETTÓ
30 000 FT-TÓL

A hirdetés nem teljes körű! Részletekért kérjük keresse a Korshak Kft. munkatársát a 06 70 394 24 40-es telefonszámon, vagy az info@korshak.hu e-mail címen! Kiválóan felszerelt konferencia- és rendezvényteremmel várjuk megrendelőinket!

facebook.com/szekeresrk

ESKÜVŐI HELYSZÍN

MÁR NETTÓ
80 000 FT-TÓL

A hirdetés nem teljes körű! Részletekért keresse a Korshak Kft. munkatársát a 06 70 394 2440-es, vagy a 06 70 388 9574-es telefonszámon, illetve az info@korshak.hu e-mail címen! Százhalombatta legelegánsabb esküvői helyszíne várja Önt!

STÁDIUM
Társadalmi és Kulturális HírlapFŐSZERKESZTŐ:
Pozsgay Imre

Terjeszti a Lapker Zrt.

KIADJA:

Editio Librorum Kft., Százhalombatta

ELŐFIZETÉSI DÍJ:
egész évre 2600 Ft

FELELŐS KIADÓ:

az Editio Librorum Kft. ügyvezetője

A SZERKESZTŐSÉG CÍME:

2440 Százhalombatta, Kodály stny. 26.

Telefon-fax: 06/23-354-447

Honlap: www.stadiumlap.hu

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Fazekas István

ISSN 2063-5389

A SZERKESZTŐSÉG TAGJAI:

Arany Lajos (anyanyelvi lektor)
Bertha Zoltán (esszé),
Bordás Mária (tanulmány),
Czifrik Katalin (közéleti hírek),
Deák Mór (szépirodalom),
Szigetvári József (kulturális hírek)

Ára: 300 Ft